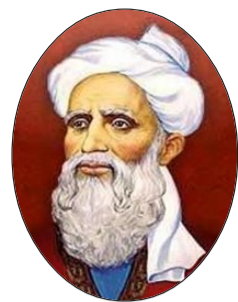


АНВОРИ ДОНИШ



E-mail: anvor.donish@kgu.tj **Наширияи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ***
www.kgu.tj **№10 (292) 8-уми июни соли 2019, шанбе (оғози нашр: соли 1994)**

УМРИ БОБАРАКАТИ ОЛИМ



**Ҳар касеро баҳри коре сохтанд,
Меҳри онро дар дилаш андохтанд.**

Дар ҷомеа ашхоси касбу кори гуногунро вохӯрдан мумкин аст, ки ҳама нерӯи хешро, тамоми ҳастияшонро ба касби ба зимадошташон бахшида, дар байни халқ обрӯманд гардидаанд. Онҳо муҳаббати худро бевосита ба касби хеш нисор намуда, дар адои вазифа ва барои пок нигоҳ доштани сармояи умр бевосита кӯшиш ба харҷ медиҳанд.

Яке аз чунин шахсони соҳибзавқу мӯътабар, доктори илмҳои педагогӣ, профессор, Ходими шоистаи маорифи Тоҷикистон Исломуллоҳи Ғуломов мебошанд, ки

зиёда аз 55 соли ҳаёти хешро дар Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ барои таълиму тарбияи омӯзгорони оянда ва тарбияи олимони ҷавон сарф намуда, то имрӯз ҳам ин пешаро дар худ касб менамояд ва дар байни аҳли маорифу илми ҷумҳури сазовори номи нек ва обрӯи баланд гардидааст.

Устод Исломуллоҳи Ғуломов 9-уми майи соли 1939 дар мавзеи хушбоду ҳавои деҳаи Дараи ноҳияи Балҷувон дар оилаи омӯзгор ба дунё омада, аз соли 1946 то 1953 дар мактаби миёнаи ба номи Н.К.Крупская ҷамоати Саталмуш таҳсил менамо-

яд ва баъди хатми мактаб ба омӯзишгоҳи фарҳангии ҷумҳуриявӣ дохил шуда, онро соли 1956 бо баҳои аъло хатм мекунад. Баъд чанд муддат дар мактаби миёнаи ноҳияи ба номи А.Лоҳутии ноҳияи Совет (ҳозира ноҳияи Темурмалик) ба ҳайси омӯзгори фанни забон ва адабиёт фаъолият намудааст.

Соли 1958 ӯ ба факултаи физика ва математикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Т.Г.Щевченко (ҳозира ба номи устод Садриддин Айни) дохил шуда, ҳамчун гирандаи идрорпулии Лениний онро соли 1963 бо дипломи аъло хатм кардааст.

Баъди итмоми ин мактаби олӣ ӯ ба ҳайси омӯзгори фанни математика ба мактаб-интернати "Шаҳринав"-и ноҳияи Ҳисор ба кор омада, дар ин муассисаи таълимӣ як сол фаъолият мекунад.

Моҳи июни соли 1964 ба воситаи конкурс ба Донишкадаи давлатии педагогии Кӯлоб ба сифати устоди кафедраи математика ба кор даъват карда мешавад. Соли 1965 ӯ ба вазифаи муаллими калони кафедра интихоб мегардад.

Баъди хатми аспирантура (солҳои 1968-1971 дар кафедраи методикаи таълими математикаи Донишкадаи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Т.Г.Щевченко) ба Донишкадаи педагогии Кӯлоб бармегардад. Соли 1972 дар мавзӯи "Ташкили машғулиятҳои индивидуали-мустақилонаи донишҷӯён ҳамчун омилҳои баланд бардоштани тайёрии касбии онҳо" рисолаи номзадӣ дифоъ намуда, соҳиби унвони пуршарафи номзоди илмҳои педагогӣ мегардад. Ин боиси фахри устодон ва шогирдон буд, ки дуввумин шахси унвондор дар донишкада ба кори таълиму тадрис пардохт. Ҷаминро қайд менамоем, ки кори татқиқоти устодро яке аз олимони машҳури Шуравӣ, доктори илмҳои психологӣ, ходими калони илмии донишкадаи татқиқоти илмҳои педагогӣ ва психологӣ умуимиттифоқи шаҳри Маскав, профессор Л.М.Фридман роҳбарӣ намуда буданд. Он кас барои инкишофи соҳаи илм дар Тоҷикистон, махсусан барои донишгоҳҳои омӯзгорӣ хизматҳои босазое гузоштаанд.

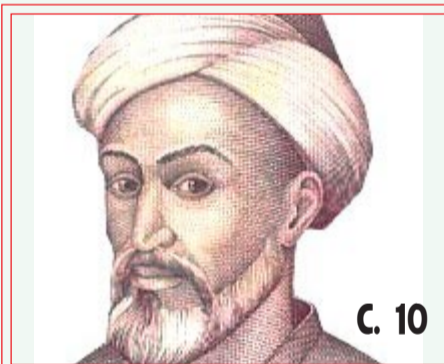
Идомааш дар саҳ. 2

НИГАРИШЕ БА ШЕЪРИ САИДҶОН ҲАКИМЗОДА



С. 5

ҶАҶОНБИНИ ВА АНДЕШАҶОНИ ҲАКИМОНАИ АЛИИ ҲАМАДОНИ



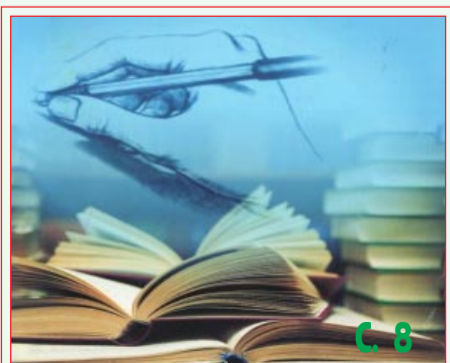
С. 10

РАВАНД ВА ОМИЛҶОНИ ЗУҶУРИ РАВОНИВУ МУСИҚИ ДАР ЗАБОНИ ТОҶИКИ



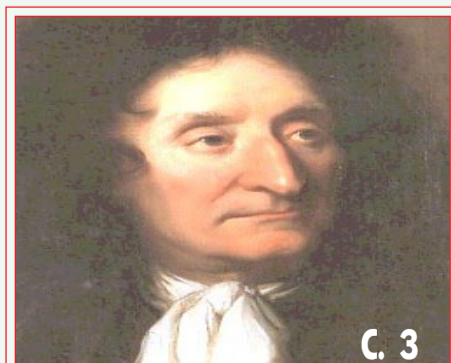
С. 6

АНДЕШАҶО ДАР БОРАИ ИСЛОМУЛЛОҶИ ҒУЛОМОВ



С. 8

ПАНҶ МАСАЛИ ЖАН ДЕ ЛАФОНТЕН



С. 3

РАВОНШИНОСИРО ОМЎЗЕДИ



С. 14

УСТОДЕ БУД ҶАМҶОРИ ҶАМАҶОН



С. 11

80 СОЛ: УМРИ БОБАРАКАТ

Баъди ҳимоя рисолаи номзадӣ, олими чавон Ислому Фуломов дар вазифаҳои гуногуни донишқада фаъолият намуда, худашонро ҳамчун шахси ўҳдабаро, пурмасъулият, бовиҷдону дилсӯзи чавонон, донандаи хуби касби омӯзгорӣ нишон дод.

Аз соли 1972 то соли 1973 ба ҳайси декани факултаи физикаю математика, аз соли 1973 то соли 1976 мудири кафедрои алгебра, назарияи ададҳо ва методикаи таълими математика, аз соли 1976 то соли 1981 декани факултаи математика адои вазифа намудааст. Ҳангоми дар ин вазифаҳо фаъолият намуданаш ба инкишофи нерӯи илмии донишқада хизматҳои калон кардааст. Дар ин давра устод, барои бо қорҳои илмӣ-таҷқиқотӣ машғул шудани кормандони факулта, пайвастании алоқаҳои илмӣ бо марказҳои бонуфузи илмӣ ва даъвати олимони номӯени ин марказҳо (профессор Л.М.Фридман аз Маскав, академики АФ ҶТ А.Чураев аз Душанбе, профессор Л.А.Янушкаускас аз Новосибирск, дотсент М.М.Лисохин аз Санкт-Петербург, академик С.Одинаев ва профессор Қ.У.Осимӣ аз Душанбе, профессор П.П.Забрейко аз Минск ва дигарҳо), ба омӯзиш ва таҷқиқи илмии устодони факулта (Табаров А.Ҳ., Исроилов С., Нимаатов А., шодравон Ҷалилов Д., шодравон Исмаилов А., Маҳмудов Т., Пазина В.П., шодравон Ҳамидов М., Валиев С., шодравон О.Чураев, Расулов Н., шодравон Салимов Қ., шодравон Саидов Қ., Шукуров Ҳ., Шамсуддинов Ф., Пирназаров А., Шарипов Н., Тағайназаров С., Абдурахимов А., Абдулазизов А., Зарипов Э.Ш., Зарипов С. ва дигарон) саҳми босазо гузоштааст. Бо дастгирии бевоситаи устод, имрӯз ҳаммаи онҳо ба номи пуршарафи олимӣ мушарраф гаштаанд.

Устод Ислому Фуломов аз соли 1981 то соли 1984 дотсент ва аз соли 1984 то соли 1990 мудири кафедрои методикаи таълими математика, аз соли 1991 то соли 1997 дотсент ва баъд профессори кафедрои методикаи таълими математика шуда, иҷрои вазифа намудаанд. Дар тӯли ин солҳо, бо роҳбарии ӯ дар кафедра дахҳо дастуру васоити методӣ руи чоп омадаанд.

Ҳамаи соли 1997 то 2001 ноиб ректор оид ба илм шуда адои вазифа намудааст. Дар ин давра, бо ташаббуси бевоситаи ӯ дар донишгоҳи яқинд конференсияҳои байналмиллалӣ ва ҷумҳуриявӣ гузаронида шуд, ки яке аз онҳо ба 1100-солагии давлати Сомониён ва дигаре ба 680-солагии Мир Саид Алии Ҳамадонӣ бахшида шуда буданд.

Ислому Фуломов, аз соли 2001 то 2008 профессор ва баъдан профессор-мушовири кафедрои алгебра, геометрия ва информатика, аз соли 2010 то соли 2012 мудири кафедрои алгебра ва геометрияи донишгоҳ буд.

Моҳи декабри соли 2012, баъди ҳимоя рисолаи докторӣ дар Шӯрои дифои рисолаҳои доктории Донишгоҳи давлатии Қурғонтеппа ба номи Носири Хусрав дар мавзӯи «Тарбия ва тайёр намудани муаллимони математика дар мактабҳои олии Тоҷикистон дар шароити имрӯза» ба унвони баланди доктори илмҳои педагогӣ сарфароз гардид.

Аз моҳи март соли 2013 то инҷониб вазифаи профессор, мушовири кафедрои математикаи олии Донишгоҳи давлатии Қўлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакиро ба ўҳда дорад. Муваффақиятҳои илмии кафедра ба номи ин шахси мӯътабар зич алоқаманд мебошад.

Устод Ислому Фуломов, дар давоми беш аз 50 соли фаъолияти илмӣ-педагогии хеш дар Донишгоҳи давлатии Қўлоб дар конференсу машваратҳои зиёди илмӣ байналмилалӣ (Ҷумҳурии Беларус-шаҳри Могилёв, Ҷумҳурии Ўзбекистон-шаҳри Андиҷон, Федератсияи Россия-шаҳри Маскав, Ҷумҳурии Озарбойҷон-шаҳри Боку ва дигарҳо) ширкат варзида, оид ба мушкилоти методикаи таълими математика ва таърихи математика шараф ва нуфузи донишгоҳро баланд бардоштааст.

Профессор Ислому Фуломов дар баробари омӯзгори мушфиқ, тарбиятгари нотақор буданаш, олим ва эҷодкори сермаҳсул буда, муаллими дахҳо асарҳои илмӣ ва садҳо мақолаҳои илмӣ-методӣ мебошанд. Бо саъю талоши ӯ чандин китобҳо ба таъби расидаанд, ки онҳо бевосита дар таълиму тарбияи чавонон маъқули гаронарзиш доранд.

"Масъалаҳои мунтахаби ҳисоббарорӣ" (бо ҳаммуаллифии профессорон Қ.У.Осимов ва Л.М.Фридман) ва "Ҳалли масъалаҳои мантӣ" (Душанбе-1970), "Математикаро чӣ тавр бояд омӯхт?" (Қўлоб-1974), "Назария ва амалияи ҳисоббарорӣ" (Душанбе: Ирфон, 1975) (бо ҳаммуаллифии Қ.У.Осимов ва Л.М.Фридман), "Практикуми ҳалли масъалаҳо аз алгебра" (бо ҳаммуаллифии дотсентон Маҳмудов Т. ва Пазина В.П.), "Алгебра ва ибтидои анализ" (Душанбе: ОПЕК, 2005) - китоби дарсӣ барои синфи 10 (бо ҳамкории профессор Акбаров Р., дотсентон Изатуллоев К., Маҳмудов Т. ва муаллими калон Ҳалимов Ф. (шодравон), "Очерки мухтасари кашфиёти методи муҳокимаронӣ аз пбл+1" (Душанбе: Маориф, 1989), "Саргузаштҳои математикӣ" (Қўлоб-1992), "Кашофони математикаи замони Сомониён" (Қўлоб-1998), "Таърих ва методологияи математика" (Душанбе: Маориф, 1999), "Тарбия ва тайёр намудани муаллимони математика дар мактабҳои олии омӯзгори Тоҷикистон дар шароити имрӯза" (Қурғонтеппа-2009) аз зумраи китобҳои мебошанд, ки бевосита тарғибгари баланди таълиму тарбияи чавонон ва насли наврас дар заминаи илмҳои дақиқ мебошанд.

Дар таҷқиқи баъзе мушкилоти алгебравӣ низ устод ба дастовардҳои номӯени шудаанд. Аз ибтидои солҳои 2000-ум оғоз намуда, профессор Ислому Фуломов бо принсип ва методи махсуси муайянкардааш формулаҳои суммаи қаторҳои дараҷагии ададҳои натуралӣ барои $n=1,2,3,\dots,16$ маълум намудааст ва бо ин метод шогирдонӣ ӯ натиҷаҳои зиёд ҳам ҳосил кардаанд.

Нуктаи назари асосӣ дар таҷқиқотҳои педагогии профессор Ислому Фуломов аз он иборат аст, ки тарбияи таълимгирандагон ояндаро танҳо ба воситаи мазмуни фанҳои математикӣ, бо ёрии фаъолияти худӣ мутааллимони ва бо истифодаи тарзу воситаҳои фаъоли таълим (ҳамкорӣ, худназоратӣ ва ғайра) ба амал овардан мумкин аст. Ин ақида низ яке аз муҳимтарин дастовардҳои устод дар ҷодаи илми педагогикаи ватанӣ мебошад.

Хизматҳои шоистаи устод Ислому Фуломов бо як қатор ифтихорномаҳо ва мукофоти ҷоида аз тарафи давлат қадрдонӣ шудаанд. Ӯ соли 1955 ва соли 1959 бо ифтихорномаи Фаҳрии Президуми Олии РСС Тоҷикистон, солҳои 1973, 1976, 1978 бо нишони "Ғолиби мусобиқаи сотсиалистӣ" ва соли 1986 бо медали "Собиқадори меҳнат" мукофотида шудааст. Ҳамчунон, ба ӯ унвонҳои фаҳрии "Аълоҷии маорифи Тоҷикистон" (1977), Корманди шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (1995) ва Олими соли вилояти Хатлон (2012) мушарраф шудааст.

Бешубҳа, метавон гуфт, ки устод Ислому Фуломов ҳамчун омӯзгори асил ва устои дӯстдорандаи касби худ буда, тамоми ҳастии худро ба касби дӯстдошташ-омӯзгорӣ бахшидааст.

Ӯ бо шогирдон чӣ дар дарс, чӣ берун аз дарс тарзе муносибат мекунад, ки аз гуфтаҳои шогирдон як ҷаҳон ғизои маънавий мебаранд. Дар қорӣ яқинд устод Ислому Фуломов ҳаминро дарк кардан мумкин аст, ки устод бевосита барои ояндаи шогирдон дар ҷодаи омӯзгорӣ ва пешрафти ҷомеа дилаш месӯзад.

Дар муносибат бо устод Фуломов Ислому Ҳамиро эҳсос намудем, ки устод бевосита барои ояндаи шогирдон ва ояндаи ҷомеа ғамхорӣ зоҳир мекунад. Устод дар сӯҳбат бо шогирдон ва аҳли ҷомеа худро на ҳамчун олим, профессор, балки ҳамчун як шахси оддӣ, муаллим ва тарбиятгар муаррифӣ мекунад.

Ӯ дар касби омӯзгорӣ шаъну шарафиро дарёфта мебинад, ки назираш дар

дигар ҷодаи дада намешавад. Устод Фуломов Ислому аз он меболад, ки сазовори номи пуршарафи муаллим гардидааст. Дар баробари он, ки дар байни ҷама мардум сазовори обрӯву эътибор аст, инҷунин эҳтироми ҷама гуна шахсиятро дар мадди аввал мегузорад. Ҳеҷ гоҳ худро аз касе баланд напиндошта, ҳамчун як шахси хоксор маҳбуби ҷама дӯстону шогирдон, ҳамкасбон ва аҳли байт гардидааст.

Ҳама хислати рафтори устод Ислому Фуломов шохбайтеро менамояд, ки шоир мегӯяд.

**Агар шўҳрат талаб дорӣ,
рафиқи беда маҷнун бош!
Ки ӯ ҳарчанд боло меравад,
сар бар замин дорад.**

Воқеан ҳам, ҷунин хислати наҷибро дар симои устод гуфтаи устод Фуломов Ислому мушоҳида мекунем, аммо гуфта метавонем, ки устод шўҳратлаб набуданд, балки шўҳрату обрӯи устод ҷама аз хоксориву аз меҳнати пайваस्ताш барои халқу миллат ба ӯ муяссар шудааст.

Устод Ислому Фуломов бевосита роҳнамои ассистентону омӯзгорон ва олимони чавон буда, дар фаъолияти касбияшон ба онҳо, маслиҳатҳои беғаразонашро барои пешрафти қорӣ таҷқиқотӣ омӯзгорияшон дарёғ намероданд.

Дар ҳимояи қорҳои илмӣ олимони чавон таълиф, таҳрир ва таъбу нашри қорҳои онҳо ёрии ҷамаҷониба мерасонад. Дахҳо китоб ва мақолаҳои илмӣ-методӣ донишҷӯёну олимони дар зери таҳрири устод аз нашр баромадаанд. Имрӯз ӯ худро дар ҳалқаи шогирдонаш, ки ҳамроҳаш фаъолият мекунад, сарбаланд ва хушбахт меҳисобад.

Аз ҷумла, Табаров А. (узви вобастаи АИ ҶТ, ректори донишгоҳ), дотсентон Маҳмудов Т., Исроилов С., Пирназаров А., Хидиров Х., Расулов Н., Абдулазизов А., Тағайназаров С., Раҳмонов Ҳ., Собиров Ҷ., Самариддинова З., Шарипов Н., муаллимони калон Шарифов Ш., Ёров Н., Валиев С. ва дигар нафарон мебошанд, ки аз давраи донишҷӯӣ то ин дам бевосита сабақомӯзи мактаби устод Ислому Фуломов мебошанд.

То имрӯз барои тарбияи шогирдон ҷиддан кўшиш ба харҷ дода, меҳодад, бештар диққати шогирдонро ба дарс, ба таълим, умуман ба илм ҷалб намояд. Ба ғайр аз забони тоҷикӣ забони русиро низ то дараҷаи баланд аз худ намуда, як қатор китобҳои шогирдонро бо ин забон низ ба таъби расонидааст.

Устод Ислому Фуломов, дар баробари фаъолияти илмӣ педагогии сермаҳсулаш, дар ҳаёти шахсияш низ пурсамар меҳнат намуда, дах фарзандро ба воя расонидааст, ки имрӯз ҳаммаи онҳо дорои маълумоти олии буда, дар соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқӣ ҷумҳуриямон ба фоидаи ҷамъият хизмат мекунанд. Ногуфта намонад, ки чор нафар аз фарзандони ӯ касби пуршарафи омӯзгориро касб намуда, давомдиҳандагони касби падари бузургворашон мебошанд.

Пас, бо боварӣ метавон гуфт, ки натахҳо дар дохили Тоҷикистон, балки дар хориҷи кишвар низ қорҳои арзиши баланди илмӣ доранд ва худашро ҳамчун олим мешиносанд.

Устодро барои расидан ба синни мубораки 80-солағӣ табрик намуда, дуо мекунем, ки устод солиёни зиёд миёни шогирдон умр ба сар бурда, ҳамеша роҳнамои чавонон бошанд.

**Абдулло ҲАБИБУЛЛО,
доктори илмҳои физика ва
математика, профессор,
узви вобастаи АИ ҶТ
Куган ИЗЗАТУЛЛОЕВ,
номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент, мушовири ректор,
Корманди шоистаи Тоҷикистон
Алиазар ПИРНАЗАРОВ,
номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент,
Шамсиддин ШАРИФОВ,
саромӯзгори донишгоҳ**



Сифархон РАФИЕВ, номзади илмҳои педагогӣ,
ноиб ректор оид ба илм ва инноватсия
ДДК ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ

ШОИСТАИ ТАҲСИ- НУ ПАЙРАВИСТ

Устод Ислому Фуломов шахсиятест, ки қулҳои баланди илму маданиятро фатҳ намудааст. Ҷаҳонбинӣ, донишу заковат ва сабки эҷодии устод Фуломов Ислому дунёи дигарро менамояд.

Аз сабаби он ки ихтисоси мо дигар буд, шахсан ба ман дар синфхона дарс нагуфтаанд, аммо дар маҳфилҳо, семинарҳои илмӣ, ҷамъомаду конференсияҳо аз маърузаҳои пурмазмунӣ ин шахси бузург фараҳманд гардидаам.

Соли 2008 ҳангоме ки дар факултаи математикаи ДДК ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ синфхонаи нави компютерӣ таъсис дода шуд, фанҳои таълими сикли информатикаи факулта, ки дар он ихтисоси информатика амал

мекард, аз

кафедрои умумидонишгоҳии информатика ва технологияи ҳисоббарор ба кафедраи алгебра ва геометрия, ки роҳбарии онро устои гиромикадр, профессор Ислому Фуломов ба ўҳда доштанд, гу-



заронида шуд. Ман он замон ҳамчун омӯзгори чавон дар факултаи математика аз фанҳои информатика дарс мегуфтам ва як гуруҳ омӯзгоронро ҳамчун аъзо ба кафедрае, ки устод ҳамчун роҳбар фаъолият менамуд, гузаронидам.

Дар он замон дар ташкили ҷаласаҳо, қоргузорӣ ва баррасии маъалаҳо аз мактаби устод бисёр чизҳо омӯхтаам, ки дар замони мудири кафедра буданам дар фаъолияти қорӣ худ истифода намуда истодаам.

Устод Ислому Фуломов барои мо, чавонон, намунаи замони шўравӣ ва ҳам замони истиқлолият ба шумор меравад. Утод дар замони пойдории Иттиҳоди Шўравӣ дар тарбия ва камолоти шогирдонӣ зиёде саҳмгузор буда, ин ташаббусро дар замони истиқлолият низ идома дода истодаам.

Дар ҳақиқат, дар замони навин бо сабаби бемайлони зиёд гардидаи иттилоот, рушди технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар раванди таълим мушкилоти нав ба нав пеш меорад: аз ҷумла, камтаваҷҷуҳии донишҷӯён ба таҳсил, иштироки нокифояи онҳо ба машғулиятҳо ва ғайраҳо. Аммо пешбарандагии устои гиромии мо, профессор Фуломов Ислому дар он аст, ки имрӯзҳо дар машғулиятҳои иштироки магистрантон сад фоидаи таълим буда, сатҳи донишҷӯёни онҳо низ баланд аст. Ҳама вақт шогирдон бо ашӣ хониш ва маводи зиёди таълими ба машғулиятҳо ҳозир мегарданд. Устод ҷаззобият, сиёсат ва маҳорате доранд, ки аксарии шогирдонашон бо баҳои хубу аъло имтиҳонро ҷамъбаст менамоянд.

Ман бисёр шарафмандам, ки имрӯз ба ҷамъоварӣ ва дар шакли як китоб мураттаб-созии матнҳои лексияҳои устод аз фанҳои методикаи таълими математика машғул ҳастам. Матнҳои лексияҳои устодро, ки ҳанӯз дар замони Шўравӣ, яъне тахминан 30 сол пеш иншо гардидаанд, ба осонӣ хондан мумкин аст. Дар он солҳо масъала ба қорҳои мустақилона ҷалб гардидаи донишҷӯён он қадар мавриди тавачҷуҳ набуд, вале устод дар ҳар як лексияҳои маънавод ва супориши мустақилонаи донишҷӯёно махсус қайд кардаанд. Зебоинависии устод аз хаттотони бехтарин камӣ надоранд.

Ҳаёту фаъолият, донишу маҳорат, зебоипарастии инсондустӣ, дақиқбаёнӣ масъулиятшиносии устод Ислому Фуломов шоистаи таҳсини пайравист.

ПАНЧ МАСАЛИ ЖАН ДЕ ЛА-ФОНТЕН

1. ДЕҲҚОН ВА МАРГ

Зимистони сард. Мӯйсафедде камбизоату бечорааҳвол аз беша ҳезум чамъ карда, онро пуштора карда, сӯи кулбааш раҳсипор аст. Аз шиддати сармову либоси тунук азият мекашад. Дар нимароҳ дарзаи ҳезумашро ба замин гузошта, болои он нишаста, аз тақдири бади худ, аз эҳтиёҷ ба ҳама чиз, аз он шикоят мекунад, ки дар тамоми умр як рӯзи хушро надидааст. "Бар пада-ри чунин зиндагӣ лаънат...".

Дар ҳоли яъсу навмедӣ маргро даъват мекунад, ба ин

ба қавле талхакаф кард. Кати хобро чаппа карда, аз паси чонваре медавид ба ин тарафу он тараф. Мард диққат кард, ки муше ин сӯву он сӯ медавад аз тарси чон ва ин зан аз қафои ӯ...

Хулосаи масал: Ҳарки бо кадом камбуди ирсӣ ба дунё омада бошад, оқибат бо ҳамон иллат мемирад. Яъне, оқибат гургзода гург шавад, гарчи бо одамӣ бузург шавад... Таасуф, ки одамоне ҳастанд бо тинати аҳриманӣ, онҳоро на тарбияву парвариш, балки танҳо хоки лаҳад ислоҳ хоҳад кард.

3. МОТАМИ МОДАШЕР

Ҳамсари Шер - шоҳи ҷангал ва шаҳаншоҳи ҳаявон мемирад. Ҳама барои таслият меоянд, оху нола мекунанд, шуаро марсияҳо мехонанд, маддоҳон таърифу тавсифи зиёде...

Танҳо Оху ба ин маъракаи мотам намеояд, зеро ӯ нисбат ба модашер кинаи дерина дошт, ҳамсару писарашро ҳамин модашери фаотида дар вақташ зинда ба зинда пӯст канда буд. Надинони Шер зуд ба ӯ мерасонад,

ки аз ин фоҷиа ҳама гирёнаду танҳо Оху хушнуд аст, ҳатто ӯ ба таъзия наомад, гиря ҳам накард, ин хиёлати гӯшношунид аст...

Шер зуд Охуро наздаш меҳонад ва сабаб мепурсад. Ин лаҳза Шер тайёр буд, ки охуро барои ин кораш тикаву пора кунад. Аммо Оху бо риояи тамоми расму русуми қабул арз мекунад, ки ҳамин шаб хоби ачибе дидааст: модашер дар биҳишт кайфу сафо дорад, ба чизе эҳтиёҷаш нест, ӯро огоҳ кардааст, ки ба ҳеҷ ваҷҳ нолаву фиғон накунад, зеро акнун макони зебову зиндагии пурсафоро дарёфтааст... Ончунон нақли Оху ширину пуртахайюл буд, ки ҳама, аз ҷумла Шер низ моту ҳайратзада мегардант: Чӣ лозим гиряву мотам, вақте ки модашер акнун ҷойи роҳат ёфтааст...

Ҳамин тавр, Шер Охуро инъоми зиёде дода, бо эҳтиром гуселаш мекунад.

Хулосаи масал: Бо бархе "бузургон" тавре бояд сухан гуфт, ки қобили пазириши табъи онон бошад... Вагарна, ҳазору як мушкилу муаммо сари роҳатон пайдо хоҳад шуд.

4. СУДХҶР ВА МҶЗАДҶЗ

Судхӯре ниҳоят бой дар хонаи боҳашамате мезист, ҳар чизе мехост, мехӯрду менӯшид, аммо фоҷиааш ҳамин буд, ки дуруст ҳок карда наметавонист: гоҳ дар хаёлаш меомад, ки дуздон ба ӯ ҳамла мекунанд, гоҳ ба сараш фикри муфлисшавӣ мезад, гоҳ-гоҳе рӯзи маҳшарро низ ба ёд меовард.

Танҳо наздики субҳ хобаш меомад, аммо замзамаи сурудхонии хушнудонаи ҳамсоҷаш - мӯзадӯзи камбағал ба ин ҳалал мерасонд: аҷаб, ки ин мӯзадӯз шаб то саҳар мӯза медӯхту су-

руд мехонд ва дамодам бӯса ба руҳи ёри меҳрубон мезад, бо вучуди он ки дар як кулбаи назарногире дар ҳамсоҷагии ӯ мезист.

Судхӯр аз ин ҳол ба танг меомад, чанд бор хоҳиш кард, ки сурудхониро бас кунад, мӯзадӯз гапашро намегирит... Дурудароз фикр карда, илоҷи корро гӯиё пайдо кард: мӯзадӯзро ба хонааш даъват карду аз вазъу ҳолаш пурсон шуд: мӯзадӯз шикоят накард, шукр, кораш бисёр, хонумаш зебову озода, дигар чӣ лозим барои як зиндагии одамӣ...

Судхӯр пурсид, ки оё ҳамсоҷааш мехоҳад, ки бой шавад? Мӯзадӯз: пулу сарват то ҳол ба ягон кас ҳалал нарасондааст. Судхӯр, ки интизори чунин посух буд, дарҳол ба ҳамсоҷааш як ҳалта пул дода мегӯяд: "Ту аз аввал ба ман маъқул будӣ, ин пулҳорову бигиру кайфу сафо кун". Мӯзадӯз пулҳоро гирифта, ба хонааш метозад, баъди андешаи зиёде он ҳалтаро дар таҳонааш пинҳон мекунад, аммо аз ҳамон лаҳза кайфаш мепарад: ба дарди беҳобӣ гирифта мешавад, ҳаммагуна садоҳо боиси ташвишаш мегардад, гумон мекунад, ки ба кулбааш дузде омадааст ё ягон балои дигаре...

Хулоса, дигар барои замзамаи суруду хушҳолӣ ва бӯса ба руҳи ёри дамсоҷаш на вақт меёбаду на хоҳиш...

Охири охирон мӯзадӯз ҳалтаи пулро ба ҳамсоҷааш баргардонда изҳор мекунад: "Ту бо пулҳоят чи хеле мехоҳӣ, зиндагӣ куну ба ман кордор нашав, хушҳолӣву сурудхонӣ ман аз ин пулҳо дида арзиши зиёдтаре доранд..."

Хулосаи масал: Сарвате, ки боиси парешонии фикр ва ташвиши рӯҳӣ бошад, сарват не, фоҷиаи рӯзгори одамист. Вақти ҳуши камбизоате аз сарсонии фикрии ҳар сарватманде ҳазор бор беҳтар аст. Каме беғам насиби озодагону худодагон аст.

5. НАЙ ВА БУЛУТ

Булуту мустаҳкамӯ сершоҳу барг ба ниҳолаки нозуки най механдад: най чунон нозук аст, ки бо андак вазидани бод ҳам мехӯрад, ҳатто агар паррандае болояш нишинад, ҳам мешавад.

Аммо ӯ, дарахти булут, ончунон мустаҳкам аст, ки аз ягон офат ҳарос надорад. Най тамасхури булутро қабул надорад, ҳарчанд шамол ӯро ҳам кунад ҳам, аммо намешиканад, аммо булут... Ку, бубинем...

Рӯзе аз рӯзҳо ончунон тӯфоне бармехезад, ки ногуфтани. Най худро ба замин яқсон карда, аз ин бало мераҳад, аммо булут тоқат мекунад, тоб овардан мехоҳад. Шамолу тунбоди саҳт оқибат булутро аз решааш канда як сӯ мепартояд.

Хулосаи масал: Инсонҳои худшоҳу эгоист, ки гумон мекунанд умре дар роҳату кайфу сафо мезиянд ва парвои буди набуди дигарон надоранд, аз тунбоди ҳаводис хабаре надоранд.

Бо тарҷума ва хулосаҳои Ҳафиз РАҶМОН, рӯзноманигор ва муҳаққиқ

• Шеъри рӯз

Озар САЛИМ



ГАР БА НАЙИСТОН РАВӢ...

*Гар ба найистон равӣ, шери найистон бишав,
Банд бизан дастӣ аҷз, Рустами Дастон бишав.
Ринд ҳамон аст, к-ӯ сар нафарорад ба кас,
Ҷом барандоз ё соқии мастон бишав.
Аз сари гайрат мадар пардаи мардон, чу гашт
Нуқси хазон ошкор, барфи зимистон бишав.
Ишқ шаву ҷилва кун, чун газали Рӯдакӣ
То бипазирам туро дар назар осон бишав.
Даври нубувват гузашт, лек барои башар
Ояти дилро биёр, Ҳазрати Инсон бишав.*

СЕ ҲИКМАТ

НИЯТИ НЕК

Марди олим ва фозиле ба таълиму тадриси соғирдон машғул буд, ки ба наздаш шахсе аз ҷумлаи тоҷирони шуҳратманди шаҳр барои маслиҳат омад:

- Ба Шумо як суол доштам. Ман ба Ҳаҷ рафтани мехоҳам, барои ин сесад танга чамъоварӣ намудаам. Оё барои рафтуомад басанда аст?

Олим ҷавоб дод:

- Ин маблағ метавонад барои рафту баргашт кифоя набошад.

Мард гуфт:

- Пас, каме дигар меғундорам ва соли оянда хоҳам рафт.

Аз рафтани он мард чанде нагузашта буд, ки ба назди олим шахсе омад, ки дар пой чорук ва дар даст бухчае дошт. Ӯ бо сару либоси содааш аслан дарвешеро мемонд. Ба олим гуфт:

- Вақти зиёд надорам, агар Худо насибам карда бошад, ба Ҳаҷ рафта истодаам. Оё паём ё хоҳише дорӣ?

Олим гуфт:

- Роҳат сафед бод! Ба он ҷойҳои саломӣ моро ҳам бибар ва барои мо низ дуо бикун.

Онҳо ҳарду бағал кушодану хайрухуш карданд. Шогирдон аз дидани ду манзараи муҳолиф ба ҳайрат афтоданд. Яке пурсид:

- Устод, вақте он марди тоҷир омад, гуфт, ки барояш сесад танга камӣ мекунад, аммо ба ин дарвеш, ки шояд як танга ҳам на дошт, роҳи сафед хостед...

Муаллим ҷавоб дод:

- Барои он ки тоҷир ба маблағаш бовар дошт. Ман қафлат дода наметавонам, ки дар роҳ ба сари сесад тангаи ӯ чӣ меояд. Аммо дарвеш "Агар Худо насиб карда бошад" - гӯён ба роҳ баромадааст. Бовар дорам, Худое, ки дарвеш эътимодаш дорад, ӯро дар роҳ наметавонад.

ФАЛСАФАИ ЗИНДАГӢ

Аз олим пурсиданд:

- Зиндагии худро бар чӣ бино кардаӣ?

Гуфт:

- Чаҳор асл.

1. Донистам, ки ризқи маро дигаре намехӯрад, пас ором шудам.

2. Донистам, ки Худо маро минад, пас ҳаё кардам.

3. Донистам, ки кори маро дигаре анҷом намедихад, пас талош кардам.

4. Донистам, ки поёни қорам марг аст, пас муҳайё шудам.

ИН ҲАМ МЕГУЗАРАД!

Марди тоҷиру сарватманде

буд, ки ҳамеша ба кишварҳои дуру наздик сафарҳо анҷом меод ва дӯстони зиёд аз ҷумлаи подшоҳон дошт. Рӯзе меҳмони яке аз шоҳон гашт, ки зиёд эҳтиромаш мекард. Дид, ки подшоҳи дӯсташ ба ғуломи худ хеле муносибати дағал дораду ӯро ба сахттарин шева кор мефармояд. Ба дӯсти подшоҳаш норозияти худро иброз намуд. Аммо ғулом, ки аз наздашон мегузашт, ин суҳанро бишниду бо ханда гуфт:

- Ин ҳам мегузарад!

Дафъаи дигар, чун он тоҷир меҳмони он подшоҳ гашт, бо ҳайрат дид, ки он ғулом акнун вазири подшоҳ таъин шудааст. Тоҷир сабаб пурсид ва он ғулом, ки акнун вазир буд, боз ҳам бо ханда посух дод:

- Ин ҳам мегузарад!

Пас аз соли боз ба ин кишвар сафар намуд ва дид, ки он ғулом, ки пештар вазир таъин гашта буд, акнун сарвазир гаштааст. Дар посух ба саволи худ боз ҳам ҳамон ҳарфҳоро бишнид:

- Ин ҳам мегузарад!

Чанд соли пас ин сарвазир подшоҳи мамлакат гардид ва дар посух ҳамон суҳанро мегуфт:

- Ин ҳам мегузарад!

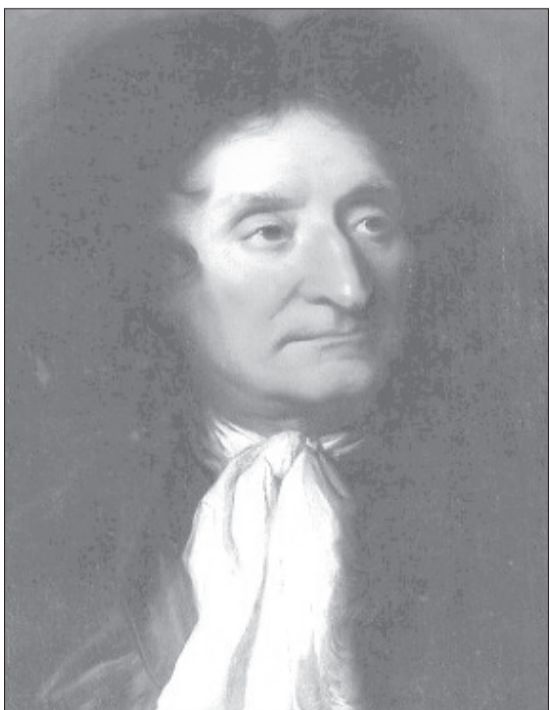
Бори охир тоҷир ба он мамлакат рафт ва шунид, ки ғуломи дӯсташ, ки мартабаи подшоҳӣ ёфта буд, даргузаштааст. Рӯи қабраш ин ҳарфҳо ҳаққоқӣ шудаанд:

-Ин ҳам мегузарад!

Чанд соли пас ин сарвазир марди тоҷир солманд гашта буду тиҷорати худро ба писараш супурд. Рӯзе писараш майли сафар ба он кишваре намуд, ки ғуломи мартабаёфта замоне подшоҳаш гашт. Ба писараш маслиҳат дод, ки ҳатман сари манзили он подшоҳ ба дуо равад. Писараш баргашту гуфт, ки чунин оромгоҳ ва чунин суҳаноро пайдо накардааст. Ба писараш бовар накард ва гуфт, ки шояд иштибоҳан ба ҷое дигар рафтааст. Аз ин хотир, худ ба он мамлакат сафар намуд. Дар ҳақиқат оромгоҳро пайдо накард ва вақте бо ҳайрат аз мардум сабаб пурсид, ба ӯ гуфтанд, ки чанд сол пеш ба ин кишвар сели азиме фуру омад, агарчи ба иншооти дигари мулк хатар овард, вале ғуристонро комилан нест намуд...

Мантик: Ҳар ширинӣ ва талхӣ гузаранда аст!

Таҳияи
Ҷаҳонгир РУСТАМШО



маъно, ки "Кучой, эй марг, биё, ки аз чунин зиндагӣ безор шудам..." Ногаҳон касе аз пушташ омада, ба китфаш даст мегузорад. Мӯйсафед ба пушташ нигариста, махлуқи булбаҷабери мебинад ва аз тарс дар ҷояш шах шуда мемонад.

Махлуқ: "Чаро маро даъват кардӣ, пирамард?". Мӯйсафед: "Ту кӣ ҳастӣ, ки чунин пурдаҳашатӣ?". Махлуқ посух медихад: "Ман Марг ҳастам. Даъват кардӣ, ки биё, инак омадам..."

Пирамард, ки аз тарс дарақ-дарақ меларзид, зуд ба худ омада, мегӯяд: "Дарзаи ҳезумам калон, онро аз замин бардошта наметавонам, туро даъват кардам, ки ҳамин бастаи ҳезумро ба китфам монӣ ман зуд ба кулбаам бирасам..."

Хулосаи масал: Ҳар қадар зиндагӣ саҳту талху бад бошад ҳам, марг аз он ҳам бадтару ноғувортар аст... Орзуи марг кардан маънои шикасти рӯҳонияту маънавияти одамро дорад.

2. ГУРБАИ БА ЗАН ТАБ-ДИЛШУДА...

Марде гурбае мепарварид ва ниҳоят дӯсташ медошт. Ба андозае, ки хобу хӯрашон якҷо буд. Аз ӯ ҷудой надошт. Доиман Худоро зорӣ мекард, ки ин гурбаро ба хонуме табдил диҳад, то ки умре аз ӯ ҷудо набошад. Ниҳоятан Худо таваллои мардро амалӣ кард. Гурбаро ба бонув табдил кард ниҳоят зебо.

Аҷаб тӯе карданд бошқуҳу боҳашамат. Баъди тӯй ва рафтани меҳмонон марду зан ба хонаи танҳо ворид шуданд, яъне ба кошонаи бахтшон. Аммо ногаҳон зан бо ҳамон либоси пурдабада коре кард, ки мардро дар ҳайрат гузошт

ТАҶЛИП АЗ 27-СОЛАГИИ ТАЪСИСЌБИИ ТЕЛЕВИЗИОНИ КҮЛОБ



Рӯзи 14.05.2019 иҷрокунандаи вазифаи раиси шаҳри Кӯлоб Иноятзода Баҳром ба муносибати 27-умин солгарди таъсисёбии Телевизиони Кӯлоб баҳри табрики кормандон ба муассисаи давлатии Телевизиони Кӯлоб ташриф оварданд. Иҷрокунандаи вазифаи раиси шаҳр зимни боздид аз саҳни бино, утоқҳои кори телевизион ва ҷойҳои сабту пахши барномаҳо ба масъулин изҳори ташаккур намуда, барои тақвияти таҷҳизотҳои саб-

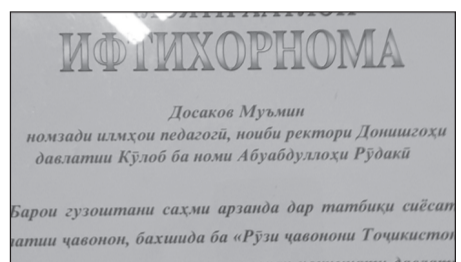
ти барномаҳо, таъмири толори мусоҳибаҳо ва зам намудани ҳусни иловагӣ ба саҳни бино ба роҳбарияти телевизион тавсияву маслиҳатҳо доданд.

Телевизиони Кӯлоб дорои 73 коргар буда, дар ҳайати он "Радиои Кӯлоб" низ таъсис дода шуда, хабару гузоришҳоро ҳамарӯза пешкаши шунавандагон мегардонад. Телевизиони Кӯлоб 14-уми майи соли 1992 таъсис ёфта, то ба имрӯз якчанд зинаҳои тараққиётро тай намуда, барои аҳолии шаҳр ва минтақаи Кӯлоб хизмат намуда истодааст.

Ба ин хотир, раиси шаҳр баъди боздид аз рафти фаъолияти телевизион, ба ҳайати кормандон воҳурӣ гузаронида, бо суҳанони табрикотӣ онҳоро ба муносибати 27-умин солгарди рӯзи таъсисёбии телевизион шодбош гуфт. Инчунин, ба директори Телевизиони Кӯлоб Сафаралӣ Бозорзода ва як зумра кормандони фаъол барои саҳми назаррас доштан дар рушду нумӯи шаҳри Кӯлоб ифтихорномаҳо тақдим намуд.

ИФТИХОРНОМА БАРОИ ТАТБИҚИ СИЁСАТИ ДАВЛАТИИ ҶАВОНОН

Санаи 15-уми майи соли ҷорӣ Досаков Муъмин, номзади илмҳои педагогӣ, ноиби ректор оид ба хоҷагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ барои гузоштани саҳми арзанда дар татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон баҳшида ба Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон бо ифтихорномаи бақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Халтосан сарфароз гардонид шуд.



МАРҶОНА ДАР ВАЗНБАРДОРӢ ҶОӢИ 1-УМРО ГИРИФТ!



Санаи 21.04.2019 дар шаҳри Кӯлоб чемпионати минтақа оид ба вазнбардорӣ гузаронида шуд, ки дар он донишҷӯи донишгоҳ Марҷона Сабаалӣ дар вазни 71 кило ҷойи 1-ум ишғол кард.

СИНО ВА ФИРӢЗ ДАР СПАРТАКИАДА ҶОӢӢИ 1-УМРО ГИРИФТАНД!

Санаи 6.04.2019 дар шаҳри Кӯлоб марҳилаи дуҷуми спартакиадаи байни донишҷӯён оид ба гуштини тарзи озод гузаронида шуд, ки дар он донишҷӯёни донишгоҳ Қодирзода Сино дар вазни 70 кило ҷойи 1-ум ва Шарифзода Фирӯз дар вазни 61 кило ҷойи 1-умро ишғол карданд.



ДОНИШӢӢӢНИ ДОНИШГОӢ СОӢИБИ ИДРОРПУЛИИ "ДӢСТӢ" ШУДАНД!

21-уми майи соли 2019 дар толори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон маросими супоридани идрорпулии "Дӯстӣ"-и Фонди "Ман Тоҷикистонро дӯст медорам!"-и ҶДММ "Хуаксин Фаюр Семент" барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Тоҷикистон баргузор гардид. Дар чорабинии мазкур Нуриддин Саид, вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҷаноби Ли Етсин, Президенти ширкати "Хуаксин-семент", намояндагони Вазорати маориф ва илм, донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва намояндагони ҶДММ "Хуаксин Фаюр Семент" ширкат вазиданд. Зимни ифтитоҳи чорабинӣ Нуриддин Саид, вазири маориф ва илм қайд карданд, ки ҳамкориҳои Вазорат бо Вазорати маорифи Ҷумҳурии Мардумии Чин дар сатҳи бисёр хуб қарор дорад, ки он дар асоси Аҳднома оид ба ҳусни ҳамҷаворӣ дӯстӣ ва ҳамкорӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Чин ва дигар созишномаҳо ба роҳ монда шудааст. Ӯ қайд кард: "Дар асоси санадҳои мазкур ҳамасола аз ҷониби Вазорати маорифи Ҷумҳурии Мардумии Чин ҷиҳати таҳсили шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муассисаҳои таҳсилоти олии ин кишвар бурсияҳои таҳсилӣ ҷудо карда мешавад, ки дар асоси он айни замон дар муассисаҳои таҳсилоти олий ва илмии Ҷумҳурии Мардумии Чин 3594 шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳсил менамоянд."

Ҷаноби Ли Етсин, Президенти ширкати "Хуаксин-семент" аз ҳамкориҳои судманди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Чин ёдовар шуд ва иброз намуд, ки бо ибтикори Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Фонди "Ман Тоҷикистонро дӯст медорам!"-и ҶДММ "Хуаксин Фаюр Семент" 1 миллион сомонӣ маблағ ба мuddати 5 сол ҷудо шудааст, ки ҳар сол 200 ҳазор сомонӣ ба 100 нафар донишҷӯ, яъне ба ҳар як донишҷӯ 2000 сомонӣ ҳамчун идрорпулӣ тўхфа карда мешавад. Ӯ афзуд: "Аллакай маротибаи сеюм аст, ки идрорпулии "Дӯстӣ"-и Фонди "Ман Тоҷикистонро дӯст медорам!"-и ҶДММ "Хуаксин Фаюр Семент" барои донишҷӯёни тоҷик супорида мешавад."

- Сипас, дар маросими тантанавӣ ба 100 нафар донишҷӯ аз 31 муассисаи таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ идрорпулии мазкур тақдим гардид. Аз Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ донишҷӯёни зерини донишгоҳ бо идрорпулии ширкати мазкур қадрдонӣ гардиданд:
1. Латифов Манучеҳр, донишҷӯи соли 2-юми факултаи физика ва математика;
 2. Назирмадов Қурбоналӣ, донишҷӯи соли 3-юми факултаи таърих, ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ;
 3. Алиева Аҳдия, донишҷӯи соли 2-юми факултаи химия, биология ва география;
 4. Гадоева Мунира, донишҷӯи соли 2-юми факултаи филологияи рус.

КОНФРОНСИ ҶУМӢУРИЯВӢ ДАР ДОНИШГОӢ



Санаи 15.05.2019 дар донишгоҳи конфронси муштараки илмӣ-амалии ҷумҳуриявии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ва Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар мавзӯи "Тарбияи арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас: мушкilot ва роҳҳои ҳалли он" баргузор гардид.

Зимни суҳани ифтитоҳӣ вобаста ба мавзӯи кори конфронс қайд карда шуд, ки: "Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон вобаста ба баланд бардоштани тарбияи арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас ва дар ин замина гузариши масъулияти волидайн Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд"-ро қабул намуданд, ки қобили дастгирӣ аст. Маҳз тавассути мусоидати қонуни мазкур тарбияи арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас ва масъулияти падару модар дар беҳбуд баҳшидани ин раванд як зумра ноҷуриҳову мушкilot баргараф гардиданд. Мо, дар шароите қарор дорем, ки фазои он пур аз ихтилоф мебошад ва агар насли наврас арзишҳои маънавий-ахлоқии худро дурӯсту комил аз худ накарда бошад, хатар ба гурӯҳҳои ифротӣ гаравидани онҳо пеш меояд. Вобаста ба ин раванд ва баланд бардоштани арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас, ки ба масъалаи баланд бардоштани ҳиссиёти миллӣ рафта мерасад, тамоми қишрҳои ҷомеа равона гардидаанд. Ҳадаф аз баргузори конфронси мазкур мустаҳкам намудани муносибати илмӣ, таҳҷим баҳшидани ҳамкориҳо дар самти омода намудани кадрҳои илмӣ, гузариш додани равандҳои инноватсионӣ, ҷоннок намудани муносибатҳои бисёрҷониба дар баҳси баланд бардоштани иқтисодии илмӣ ва рушди таҳассуси кормандони соҳаи педагогӣ маҳсуб меёбад. Конфронс ба ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас, ки солҳои охир

яке аз масъалаҳои муҳим ва дар навбати худ калидии сиёсати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор гирифтааст, баҳшида шуд.

Дар ҷаласаи ифтитоҳӣ се маъруза шунида шуд: "Нақши омӯзгор дар пешрафти ташаккули ҷараёни таълиму тарбияи зими талаботи нави педагогикаи муосир", суҳангӯ Гурез Иброҳимов, номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи педагогикаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ; "Тарбияи ҳисси қарзи инсонӣ - воситаи муҳими ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии хонандагон", суҳангӯ Гулмадов Файз, доктори илмҳои педагогӣ, мудири шуъбаи назария ва таърихи педагогикаи Академияи таҳсилоти Тоҷикистон; "Худтарбиякунӣ ҳамчун шартӣ самаранокӣ тарбияи ахлоқии хонандагони синфҳои ибтидоӣ", суҳангӯ Шарифов Анвар, саромӯзгори кафедраи равоншиносии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ.

Баъди шунидани маърузаҳо конфронси кори худро дар 2 бахш: "Тарбияи арзишҳои маънавий-ахлоқии насли наврас дар ҷараёни таълим", ки роҳбарияшро Иззатова Муҳаббат, доктори илмҳои педагогӣ, профессори Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба уҳда дошт, 17 маъруза шунида шуд. Дар баҳши "Тарбияи арзишҳои маънавий - ахлоқии насли наврас берун аз дарс", ки роҳбарияшро Давлатова Ниёзбӣ, номзади илмҳои педагогӣ, мудири кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба уҳда доштанд, 17 маъруза шунида шуд.

Дар кори конфронс маърузаҳо аз тамоми муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ, Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдураҳмони Ҷомӣ, хосса Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ва коллеҷҳо пешниҳод гардида буданд. Дар ҷараёни кори конфронс миёни иштирокчиён ва маърузачиён пурсишу посухҳо сурат гирифтанд.

Академияи таҳсилоти Тоҷикистон бо Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ солҳои зиёд аст, ки равобити мустаҳкам илмӣ дошта, танҳо тайи 5 соли охир зиёда аз 20 нафар омӯзгорони унвондор омода намудааст, ки саҳми Академияи таҳсилот басо арзишманд мебошад.

ҶАЛАСАИ ЯҚӢОЯИ ТИӢ "ОЛИМОН"

Таърихи 18.04.2019 дар бинои маъмурии донишгоҳи ҷаласаи яқҷояи ташкilotи ибтидоии ҳизбии "Олимон" ва Кумитаи иҷроияи ҲХДТ дар шаҳри Кӯлоб таҳти унвони "Ҷавонон-пайравони Пешвои миллат" гузаронида шуд. Сарваал суҳани ифтитоҳиро ноиби ректор оид ба тарбияи номзади илмҳои педагогӣ Назаров Ҳотам оғоз намуда, тамоми аъзоёни ин ҳизбро аз номи ректори донишгоҳ доктори илмҳои физика ва математика, профессор, узви вобастаи АИ Абдулло Ҳабибулло ба ин боргоҳи илму маърифат самимона шодбош намуданд.



Дар ҷаласаи мазкур муовини раиси КИ ҲХДТ дар шаҳри Кӯлоб Фирӯзи Саидмуъмин иштирок намуда, дар мавриди муҳтавои ҳадафҳои ҳизб суҳанронӣ намуданд. Инчунин, дар бобати ҳифзи сулҳу ваҳдат, ягонагии марзубум, асосати миллӣ ва ифтихор аз ватану ватандорӣ масъулияти ҳар як шаҳрванд, фикру андешаҳои хешро баён намуданд.

Дар ҷаласаи мазкур узви ҲХДТ, мутаххассиси Раёсати илм ва инноватсия Бадалов Исфандиёр дар мавзӯи "Терроризм ва экстремизм аз хатарҳои замони муосир ва таҳдиди он ба амнияти кишвар" маъруза намуданд ва оид ба пешгирии ҷавонан аз ҳар гуна амалҳои номатлуб пешниҳодот карданд.

Дар охир ба шахсоне, ки дар соли 2018-2019 ба ҲХДТ аъзо шуданд, аз ҷониби муовини КИ ҲХДТ дар шаҳри Кӯлоб Фирӯзи Саидмуъмин дафтарчаи аъзогии ҳизб супорида шуд.

СИПОСНОМА АЗ КОНФРОНС



Рӯзҳои 19-20.04.2019 дар Донишгоҳи давлатии Данғара конфронси ҷумҳуриявии илмӣ амалии ҳайати профессорону омӯзгорон, аспирантон, магистрантон унвонҷӯён ва донишҷӯён дар мавзӯи "Терроризм ҳамчун омилӣ таҳдидкунандаи давлатҳо дар шароити ҷаҳонишавӣ" баҳшида ба 28-солагии Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, солҳои 2019-2021 эълон гардидани солҳои "Рушди деҳот, сайёҳӣ ва хунарҳои мардумӣ" гузаронида шуд, ки дар он ду донишҷӯи донишгоҳи Назаров Аминҷон ва Латифов Манучеҳр суҳанронӣ намуда, бо сипосномаи ҳайати тадорукот сарфароз гардонид шуданд.



Зафар МИРЗОЁВ, ховаршинос, мушовири ректор оид ба иртибот бо ҷомеа, профессори фахрии донишгоҳ

Пеш аз ҳама мебошад ёдовар шуд, ки шеърӣ шоири тавоноӣ тоҷик Саидҷон Ҳақимзода ҳанӯз мавриди пажӯҳиши шоиста нагаштааст ва гумон меравад то ҳол дарёфтҳои тозаву баёни бинишваронаи ин суҳанвари барҷаста, ки ҳазорон паҳлӯҳои зиндагии инсонҳоро варандоз карда, имрӯзи тоҷиконро бо гузаштаи пурифтихори фарҳангиаш дар қиёс дидааст, дар дафтари пажӯҳишгарон ба сабт нарасидаанд. Ва чанд сатре, ки дар сарсухани ин баёз пеши дидори хонандагони гаронмоя оварда мешавад, баррасии эҷодиёти пурғановати ӯ набуда, танҳо поси гиромидошти хотираи он азизи зиндаёд мебошад.

Шоистаи гуфтан аст, ки дар нигари мо дониши ростин, биниши зехнӣ ва озодии инсонӣ ватанпараст, се пояест, ки шеърӣ устод Саидҷон Ҳақимзода рӯйи он устувор аст. Ӯ сурудани шеърро аз навҷавонӣ оғоз кардааст ва шеърҳои ҳанӯз дар навҷавонӣ сурудаш дар баробари тавсифи ишқу меҳрубонӣ, зебову некӣ ва покиву растагорӣ, саршор аз

Оташе дар сина дорам аз ғаму дарди Ватан, Ҳамватан боре набинад дуди испанди маро.

душмани ғаддор дар дил ҷой гирифтаре,
меҳроҳад дармон ёбад:

То ба ҳоло дар дилам захмест
аз теги муғул,
Мирам ар, мемурам аз санги
фалоҳуни дигар.

Шоири тезнигар, ба монанди ҳама шоирони бузурги замонаҳо, ки соҳибдардони мактаби ватанпарастӣ буданд ва меҳанпарастияшон аз меҳрварзӣ ба зодгоҳ оғоз



НИГАРИШЕ БА ШЕЪРИ САИДҶОН ҲАҚИМЗОДА

ишқ ба Тоҷикистон ва мардуми Тоҷикистону фарҳангаш мебошад. Суҳанвари тавоно хешро як ҷузвӣ пайкари миллати тоҷик доништа, ғами осудагиву осоиши ҳамватанон ва яқлорчагии сарзамини падарон, ҳамеша ҳамроҳаш будааст. Чунон ки дар ин сатрҳо ғаму дарди Ватан дар қисмаш ба сони оташи испанд аст, оташе ки дуд дорад ва он ҳам дуди парокандасозӣ ҷодуву ҷодугарон, ниғаҳбон аз чашми бади душмани ғаддор:

Оташе дар сина дорам аз ғаму дарди Ватан,
Ҳамватан боре набинад дуди испанди маро.

Ва ё:
Кистам?
Як пораи қалби Ватан,
Як нафар аз баҳри халқам ҷонсупор.

Шеърҳои пуршукӯҳи ӯ, дар бознамоён сохтани чеҳраҳои дипломатсари Ватан, аз ҷумла дар тавсифи Исмоили Сомонӣ, лабреси ишқи бекарон ба миллати тоҷик ва сарнавишти кишвари тоҷикон мебошад:

Ман давоми решаи Исмоили Сомониям,
Тоҷики озодаму дар маснади султониям.

Ё:
Бар Самарқанду Бухоро
таҳ ба таҳ сӯзад дилам,
Оташе дар синаам аз Оли
Сомон будааст.

Шоири дил дар гарави меҳри Меҳан гузошта, ҳар гоҳ аз парастии сарзамини тоҷикон суҳан мегӯяд, ҳамчун як донандаи доноӣ саргузашти чандҳазорсолаи ниёгон, рӯ ба корномаи пурифтихори номварони гузашта оварда, барои нозидан ба пешнаи таърихӣ ва решадорӣ хеш, худро ҳамрешаву ҳамсангари Фаридуни Рустами Дастан медонад.

Пушти он ҳафтодпуштам
хокбӯсиро надид,
Ман Фаридуни бадахшӣ,
Рустами хатлониям.

Аммо бад - он гуна ки дар ин сатрҳо бознамуда шудааст, рӯҳи андешагии шоир ба гузаштаҳои дур парвоз карда, захми ҳазор сол пеш бо дасти нопоки

гардидааст (Ба сони Ҳофизи бузургвор, ки боре шак бурдааст, ки "Канори оби Рукнободу гулгашти Мусаллоро", дар ҷаннат ҳам наметавон пайдо кард: Бидеҳ соқӣ майи боқӣ, ки дар ҷаннат нахоҳӣ ёфт. / Канори оби Рукнободу гулгашти Мусаллоро), бар тарихии зодбуми падариро сутуда, бо номи он зодгоҳ, ки мардум Баландсар унвонаш кардаанд, ифтихор доштааст:

Дили кушоди ман бувад чу
даштҳои беканор,
Сари баланди ман бувад
нишонаи Баландсар.

Ба хонандагони пурталолу суҳандӯст, ки дар ҷустуҷӯи арзишҳои миллӣ мебошанд, равшан аст, ки ҷойгоҳи шоир дар навосӣ ва бозсоии тафаккури ҳудодоҳии миллӣ, вижа мебошад. Устоди суҳан ва донандаи доноӣ гузаштаи тоҷикон, ба масобаи хирадмандони замонаҳои дур дарёфтааст, ки миллати аз гузаштааш ноогоҳ, дар сохтани ояндаи хеш нотавон хоҳад буд. (Баргирифта аз гуфтаҳои файласуфи ҷиноӣ, Конфутсий) Ҳамин аст, ки Саидҷон Ҳақимзода дар ашъори худ ҳамвора гӯшзад мекунад, ки боясти аз осори пурбори ниёгон баҳра ҷӯст, ойинҳои миллӣ ва ба вижа дастовардҳои фаротарихиро гиромӣ дошт. Он чи барои нависандагони ин сатрҳо бузургу сутуданист, ин мебошад, ки шоири жарғбину нозукандеш пайваста ҷавонорон ба худқоӣ ва худҷӯӣ фарохонад, ҳамсони бузургони дигари адабиёти форс - тоҷик пирустану барсохтани биниши худро дар пирумунӣ мавзӯҳои "Шоҳнома"-и Ҳақим Фирдавсӣ орош мебахсад. Аз байтҳое, ки дар ин ҷо омада метавон дарёфт, ки густурдагии до-ниши баёни ин суҳанвари ноёб, рӯй овардан ба "Шоҳнома"-и бемарг низ мебошад:

Агар ёбанд модарҳои мо
Хурмузу Рустамҳо,
Дигар кай ман зи теги
хунфишони Аҳриман мирам.

Ё:
Қалам дар дасти Фирдавсӣ
набарде кард чун гурде,
Касе бо Рустамаш ҷангид,
пояш то каманд омад.
Касе бар ҷанг рафт аз хоки мо,
бо ёди Рустам рафт,
Касе аз ҷанг омад, мисли Рустам

сарбаланд
омад.

Яке аз нишонаҳои хувиятҷӯии андешапаҳлағони тоҷики солҳои 60-уми садсолаи гузашта, ки ба ҷавонии Саидҷон Ҳақимзода рост меояд, талошу кӯшишҳои пайгир дар роҳи бозшинохт ва боззоии ҷашни бузурги Наврӯз мебошад ва шоири тезбин ва нотарсу ростгӯ, аз сар бими мансабдорони идеологии он рӯзгорро дур карда, яке аз нахустинҳо шуда (соли 1962), дар гиромидошти Наврӯз шеърҳои ноб сурудааст:

Наврӯз, биё, соқи базми ту дигар шуд,
Ҷамшеди наве бо қадаҳи меҳр бадар шуд,
Шоми ҳама риндонӣ ҷамолӣ ту саҳар шуд,
Соғаршиканӣ дар бағали кӯҳу камар шуд,
Наврӯз, биё!

Пайдост, ки дар рӯзгори сурудани ин суҳанҳо, дастгоҳи идеологии коммунистӣ, барои тавсифи шоҳ Ҷамшед ва ҷашни миллии Наврӯз, садоқатмандии шоирро нисбат ба ҳукумати замон зери шак қарор дода буданд ва шояд ҳамин ангега буд, ки бо дастгирии дастандаркорони кӯрдил, муште аз кажтабӯни хушкмағзи фитнаангез, дар пирумунӣ суҳанвари дарёдил сифатҳои нохушоянд бофта, дар пайи озурданаш шуданд. Озоре, ки ба дили чун чашмаҳои кӯҳсори Баландсар софи Ҳақимзода расонда буданд, чанде ба рӯҳи шоир яъсу хастагӣ ба бор оварда буд. Ба вижа дар он рӯзгори пурғоҷе, ки писари нозанини ба камол расидаи ӯ дар як

сонехайи автомобилӣ ба ҳалоқат мерасад, ноҳирадони номард меҳостанд аз шоири дилкандаву ғамгин обурӯ дарҳам кашанд. Лек бад-он сон ки ӯ худ ёдовар шудааст, зиндагии шоир чун токи ангур аст, ки ҳар чи бибуррандаш рӯстанро ба боло давом медиҳад ва аз фароз ба мардум шахд мебахсад, аз шарбаташ мардумро масту махмур месозад:

Ҳар қадар, ки мебурандам боз
боло меравам,
Ин суҳанро аз забони
тоқзорон гуфтаам.

Дар баландиҳо бимарод
ҳар уқоби тезчанг,
Ин ҳақиқат дар мисоли
сарбадорон гуфтаам.

Ҳамон гуна ки дӯстону ҳамандешон огоҳанд, шоир ҳанӯз аз ҷавонӣ ба лутфи баён ва ҳунари нозуки хушгӯйиву зарофатофаринӣ ҷираманд буда, дар нишастҳо бо фозили суҳанвар Сайдалӣ Вализода, гаҳе ҷилави суҳанро ба даст гирифта, бо табъи равони хеш, моия хушқоӣ ва маърақаорӣ мегаштааст. Ҳамин аст, ки дар эҷодиёти суҳанвари нозукаеъл ки силсила шеърҳое пеши рӯ меоянд, ки дар онҳо бо танзу истиороти латиф кажниходони дуну сифла, фурумоғони безавқ, мутаасибни хушкмағз мавриди сарзаниш қарор дода шудаанд. Ҷолиб он аст, ки гаронмояи бузургвор, дар замони худ, вазвасаангезони раво донишҷӯи дузанагиро бо қалами буррои худ шармсору масҳара ва дар назди мардум беобурӯ намудааст:

Ду зан бошад раво бар мард, гӯйӣ,
Ба занҳо ҳам раво бошад душӯйӣ?
Биҳишт ар дар қудуми модарон аст,
Чаро занро зи мардон наст ҷӯйӣ?

Ончуноне дар оғози ин навиштор гуфта шуд, мо дар ин ҷо натавонистам паҳлӯҳои гуногуни шеърӣ пурбаҳо, устод Саидҷон Ҳақимзодаро баррасӣ намоем, зеро дар ҷаҳорҷӯбаи баёзе, маҷоли ин кор нест ва яқин аст, ки пажӯҳишгарони доно дар оянда ба офаридаҳои нодирӣ зиндаёд нигоҳе жарғтар барафканда, ҳамрӯзгоронро ба дунёи рангини андешаҳои яқ бинишманди фарзонаи тоҷик ошно месозанд.
Равонаш ба мину бод!



Ёрраӣ СОДИҚОВ,
номзади илмҳои филологӣ, доцентии кафедраи
адабиёти тоҷик ва журналистика

ШОИРЕ ЯҚРҶ ҲАҚГҶ

Ба 80-солагии Саидҷон Ҳақимзода
бахшида мешавад.

Шиносоӣ ва насиҳатҳои Раҷаб Амонов, Муҳаммадҷон Шуқуров, Соҳиб Табаров, Соат Чалишев, Барот Нозимов, Зиёвуддин Назриддинов бароям боиси ифтихори бузург аст, ошноӣ ва ҳамсуҳбатӣ бо Убайдулло Раҷаб, Абду-малик Баҳорӣ, Ҳақназар Ғоиб, Маъруф Раҷабӣ, Абдулхай Қаландар, Муҳаммад Ғоиб дар ҳаёти мо нақше гузоштаанд. Яке аз адибоне, ки бароям некиҳои зиёдеро муносиб доништааст, шоир Саидҷон Ҳақимзода буд.

Акаи Саидҷонро аввалин бор кай ва дар кучо дидаам, ёд надорам. Гумон мекунам, ки ҳама умр ӯро мешинохтам. Шояд солҳои до-нишҷӯӣам дар Донишгоҳи давлатии омӯзго-рии Кӯлоб (солҳои 1961-1966) дида бошам, зеро он солҳо адибон назди донишҷӯён би-сёр меомаданд. Сайдалӣ Вализода, Ашӯр Сафар, Саидҷон Ҳақимзода, Қурбоналӣ Раҷаб, Хол Исломо худ-худ медемид.

Баъди хатми донишқада аз аввали соли 1968 ба ин даргоҳи бароям азиз чун ассистенти ка-федрои забон ва адабиёт ба кор даъват шудам. Он солҳо Ҳақназар Ғоиб дар рӯзномаи "Ҳақиқати Кӯлоб" бо акаи Саидҷон кор мекард ва ман ба идораи рӯзнома бисёр меомам. Ҳақназар, Абдулхай ва ман доим дар хонаи акаи Саидҷон будем. Дилу дастархони шоир ҳамеша кушода буд ва дар давоми солҳои зиёд, чунон ки ме-гӯям, боре ҳам қошу қавақи ӯро надидаам.

Ҳақназару Абдулхай мени муҷаррадро "рӯйи хуш намедоданд" ва ташвиқ мекарданд, ки низ оиладор шавам. Оқибат ба остони ба-ланде хостгор шудем ва акаи Саидҷон, Абду-лхай ва Ҳақназар дар мошини рӯзноманигор Қувваталӣ Холов ба хосгории рафтаанд. Қиба-гоҳи духтар раиси номдори ҷамоати Тугара-ки ноҳияи Восеъ буд ва котибаш дар ҷор саҳи-фаи дафтари талабагӣ "қалин" навиштааст. Акаи Саидҷон, ки ҳамдеҳаи раис буданд, бо баҳонаи сигор вайро ба хилват бурда, дар омади гап гуфтааст, ки "Раис, Ёрраҷонӣ мо ҷавони болаёқат, бачаи ояндадор аст, вале ҳоло 94 сум маош мегирад." Раис, ки аз он тарафи гап гузаштааст, бо табассум гуфта-аст: "Мо ҳам сағера будем, маоши кам меге-рифтём, одамон ба мо духтар доданд. Мо ҳам медемек. Наход, ду маълумоти олидор рӯз гузаронида натавонанд! Ин рӯйхат муҳим нест, меҳмонии шумо муҳим аст!"

Аз баракати он хостгорӣ 50 сол аст, ки мо бо ҳамсарам рӯзгори хӯше дорем ва дар ин муддат боз бисёр некиҳои акаи Саидҷон ба мо расидааст.

Чуноне дар сарсухани "Куллийёт"-и шоир ҳам омадааст, акаи Саидҷон дар Донишқадаи омӯ-згории Кӯлоб ғоибона таҳсил кардааст. Боре ба он кас дар назди факултати филологияи то-ҷик дар суҳбат будем, ки шоири азизу махуб Саидалӣ Вализода омаданд. Вохӯрии акаи Саидҷон бо Вализода воҳурии пиру мурид, вох-ӯрии падару писар буд. Онҳо хеле ҳазлҳои на-макин карданд, ки бисёр пандомӯз буданд.

Акаи Саидҷон чун рӯзноманигори шоир ва марди хушмуомила дар шахр эътибор дошт. Ва ҳамин эътибори худро барои дастгирии ниёзмандон равона мекард. Ҳамсолони мо ёд дорам, ки аҳли зиё баъзан пул дошт, вале ҷизи зарурии дилхоҳашро харида наметавонист.

Боре аз хона ба овардани ду-се кило гӯшт супориш гирифтаам. Бо умед назди мудирӣ анбори ғизо акаи Сабаалӣ рафтаам, ки аз ҳамсоғишӯлоқҳои мо буд, вале ӯ илтимосам-ро рад кард. Малӯл аз таҳона баромадам, ки акаи Саидҷон, ба ифодаи Ғаффор Мирзо, "чун Хуҷаи Хизр" аз рӯбарӯ баромада, хол пурсид ва бо оҳанги тасалло гуфт: "О, ту котиби рай-ком набоӣ, раиси исполком набоӣ, милиса набоӣ, аққалан рӯзноманигор набоӣ, ба-роӣ чи ба ту гӯшт меодааст?!"

"Албатта, - гуфтаам шӯхиомез, - аз дасти ман ҳамин қадар меояд, ки вақте акаи Сабаалӣ ро милиса пешандоз карда бибарад, афсӯс меҳӯраму дар ҳаққаш дуои наҷот мекондам.

Акаи Саидҷон дар панҷ дақиқа он мушкӣ-ро ҳал кард ва "дуои мазлум мустаҷоб меша-вад"-ро бибинед, ки дере нагузашта акаи Саб-заалӣ панҷ сол дар ҷои даркорӣ нишаста ба-ромад ва баъди он "мардаки хубу меҳрубон ва ҳамшаҳри қадрон" шуд.

Ҷойи афсӯсу надомат аст, ки акаи Саидҷ-он-ин муҷассамҳои некию меҳрубонӣ ва зе-боию хушқоӣ дар муқовимати ҷафоҳои пай-дарпаи даврон шикастҳо дида, бистарӣ шуд ва чун ҳама одамони некӯхисол бемаҳал ин дунёи пурҳаводисро тарк кард.

Тасаллиӣ умрбод барои фарзандону пайван-дон ва ҳамдилон ин аст, ки мо шоирро аз даст додем, вале "Куллийёт"-аш чун ёдгори бегазанд дар дастамон аст. Ва боз хотираҳои неки зиёде, ки аз он нақумарди адаб ва ҳикмат мондаанд.

РАВАНД ВА ОМИЛҶОИ ЗУҶУРИ РАВОНИВУ МУСИҚӢ ДАР ЗАБОНИ ТОҶИКӢ



Шажоб КАБИРОВ, доктори илмҳои филологӣ,
профессори ДМТ ва ДДМИТ

Мусаллам аст, ки дар тӯли таърих раванди ташаккули балоғату салосат ва равониву мавзунпазирӣ барои забонҳо хос буда, раванди мазкур ба забони тоҷикӣ мустақиман ва саҳт содиқ аст, зеро ки забони тоҷикӣ дар тӯли мавҷудияти худ пайваста, зина ба зина ғайи гардида, сайқал ёфта, то ба ҳадди шевоӣ равон ва мавзуну гӯшнавоз ба камолоти балоғату салосат расидааст, ки бо ширинӣ ва форамиву гуворо буданаш шунаванда аз он лаззат мебардад гӯшу равонаш роҳат мекунад ва бесабаб ҳам онро яке аз забонҳои равону гӯшнавоз ё худ забони шеърӯи шоирӣ эътироф накардаанд.

Воқеан, забонҳое чунин вижагиҳоро бархӯрдоранд, ки таърихи хеле қадима дошта ва дар тӯли таърих чи аз ҳисоби имкониятҳои дохилӣ ва чи аз ҷиҳати вомири аз забонҳои гуногун пайваста таркиби луғавии худро бой намудаанд ва забони тоҷикӣ низ аз ҷумлаи чунин забонҳост, ки дорои таърихи хеле бостонӣ буда ва мусалламан захираи луғавии хеле ғайи дошта ва маҳз аз ин ҷост, ки Президенти кишварамон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба таври ҳамешагӣ аз таърихи тӯлонии ифтихоромез ва ғановату салосати ин забони кӯҳанбунёд ёдрас шуда, ҳифзу муҳофизат ва поқу беолоиш нигоҳ доштани онро пайваста таъкид менамоянд. Воқеан, агар мо сарнавишт ва раванди тақомули ба ҳадди балоғату салосат расидани забонамонро пеши назар орем, мебинем, ин забони равону шево ва мусиқидори мо дар тӯли таърих ба чӣ қадар ҳодисаҳои хунину фӯҷеабори таърихи муқовимат намуда, гоҳҳо заволи ёфта ва билохира дар ин набардҳо пируз шуда, боиси бақои миллати тоҷик гардидааст. Албатта, дар масири таърих раванди таҳаввулу тақомули забонамон, вобаста ба ҳодисаҳои муҳими таърихи ва вижагиҳои забонӣ, хеле печидаву мураккаб буда ва аз ин ҷост, ки масъалаи даврабандии инкишофи он ҳанӯз ҳам баҳсангез аст.

Мусаллам аст, ки таърихи забони ҳар як халқу миллат ба асоси осори хаттии он мавриди омӯзишу таҳқиқ қарор дода мешавад ва тибқи осори меросмондаи ниёгонамон олимони таърихи инкишофи забонҳои эрониро ба се давра ҷудо намудаанд [Баҳор, Муҳаммад Тақӣ. Сабқиносии ё таърихи татавруи насри форсӣ. Ҷ. I, II. - Техрон: Интишороти Амири Кабир, 1375 ҳ.] ва ҳамзамон қайд менамоянд, ки ин даврабандӣ то ҷое шартӣ буда, "ин масъала яке аз пурихтилофтарин ва мушкилтарин масъалаҳои эроншиносӣ" ба шумор меравад [Эмомалӣ Раҳмон. Забони миллат - ҳастии миллат. - Душанбе, 2016] ва оғози даврабандии забонҳои эронӣ аз замони ҷудо шудани забонҳои ориёӣ ба забонҳои ориёии Ҳиндӣ ва ориёии эронӣ оғоз мегардад.

Мавриди зикр аст, ки олимони мумтози эронӣ Муҳаммад Тақӣ Баҳор перомунӣ рушду тақомули давраи нави забони форсӣ (тоҷикӣ) таваққуф намуда, бо назардошти сабқҳои адабӣ ва услубҳои ниғориш, ташаккули забони форсиро дар ҷилди якуми "Сабқиносии" ба чор давра тақсим намуда, ҳамзамон зикр мекунад, ки: "Ин ки гуфтем, қазовати мо нотамои аст ва комил нест, на аз ин рӯст, ки дар сиҳати интисоби осори боқимонда барои мо шаққи тардида мавҷуд аст, балки иллати нуқси адвот қазовати мо аз он роҳ аст, ки ба сиҳати матнҳои мавҷуд комилан наметавон имон овард..." Аз ин ҷост, ки мавсуф дар ҷилди дуюми асари мазкур қараёни ташаккули забони нави дарӣ - ДАВРАИ НАВРО ба шаш давра тақабандӣ намудааст. Марҳилаҳои ташаккули забони адабии

тоҷикиро Н. Маъсумӣ низ ба асрҳои IX-XI, XII-XIX, нимаи аввали асри XIX ва нимаи аввали асри XX ҷудо намудааст, ки ин даврабандӣ дар навбати худ марҳалаи тӯлонии аз асри XI то ибтдои асри XX-ро, бо назардошти вижагиҳои услубӣ, зиндаёд С. Ҳалимов дар асараш "Таърихи забони адабии тоҷик" боз ба зермарҳилаҳо ҷудо кардааст [Ҳалимов С. Таърихи забони адабии тоҷик. - Душанбе, 1979].

Қобили зикр аст, ки қадимтарин навиштаҷоти меросмондаи ниёгонамон ба аҳди Дориюши I (солҳои 522 - 486 то милод) тааллуқ дошта, лекин давраи аввали инкишофи забонҳои эронии бостонро аз оғози ҳазораи II пеш аз милод то асрҳои IV-III пеш аз милод ба қалам додаанд, яъне анҷоми марҳилаи аввали инкишофи забонамон ба замони истилои Искандари Мақдунӣ рост меояд. Дар ин давра сулолаи Ҳахоманишиён, ки ин салтанат (империя) худуди хеле васеъро дар бар мегирифт, ҳукмронӣ карда, забони ин аҳд забони форсии қадим номида шуда, хатти ин давра хатти меҳӣ (фонӣ) буд.

Забони форсии қадим аз ҷиҳати вижагиҳои грамматикӣ флективӣ буда, дар ибтидо 8 ҳолат (падеж) дошт ва то анҷоми давраи мазкур 6 ҳолат (падеж) амал карда ва забони мазкур аз лиҳози савтиёт низ дорои вижагиҳои хосси худ буд. Аз ин давра, яъне бо хатти меҳӣ осори андаке дар Тахти Ҷамшед - дар наздикии шаҳри Шероз, Катипаи Дориюшоҳ (Катипаи Бесутун), Катипаи Нарқӣ Рустам, Катипаи аз Шӯш ёфтшуда, Катипаи Куруш дар Персеполис мерос мондааст.

Давраи миёнаи (дуюми) инкишофи забонҳои эронӣ аз асрҳои IV-III пеш аз милод то асрҳои VIII-IX милодиро дар бар мегирад ва ин марҳила, асосан, ба истилои арабҳо ба анҷом мерасад ва рушду инкишофи забон ба аҳди сулолаҳои Ашқониёну Сосониён рост меояд. Забони ин давра забони форсии миёна ёд шуда, хатти ин давра хатти паҳлавӣ буд. Аз ин марҳила мероси бештаре дар иштиёр дорем.

Марҳалаи нави инкишофи забонҳои эронӣ аз асрҳои VIII-IX милодӣ оғоз ёфта, то ба имрӯз идома дорад ва забонҳои давраи нави эронӣ тақрибан 40 забонро ташкил медиҳанд. Бояд зикр намуд, ки рушду инкишофи босуръату назарраси даврони истиқлоли забони тоҷикиро (чи дар таркиби луғавӣ ва чи дар сохтори дастурӣ) ба инобат гирифта, метавон давраи (марҳилаи) рушду инкишофи давраи истиқлолро марҳалаи нави инкишофи забони тоҷикӣ эътироф кард.

Тавре ки дида мешавад, дар назар чунин мерасад, ки давраҳои инкишофи забонҳои эронӣ, аз ҷумла тоҷикӣ, мустақиман ба ҳодисаҳои таърихи (истилои Искандари Мақдунӣ, истилои хулафои араб) вобаста мебошанд. Воқеан, ҳодисаҳои муҳими таърихи ба таназзул ва ё рушду инкишофи забонҳо назаррас буда, лекин дар мавриди даврабандӣ вижагиҳои хос ва фарқунандаи забонҳои ҳар як марҳалаи таърихи низ нақши муайян доранд. Масалан, дар мавриди ҷудо намудани давраи миёна аз давраи бостон дар баробари нақши ҳодисаи таърихи, яъне истилои Искандари Мақдунӣ, вижагиҳои забонӣ нақши бештаре доранд, яъне, падежҳо (ҳолатҳо) тадриҷан аз байн рафта, дифтонгҳо ба монофтонгҳо: au>u(ӯ - вови маҷхул); ai>i(ӣ), e табдил меёбанд, чинси миёна нест мешавад, ки дар натиҷа низоми сорхтори савтӣ ва дастурии забон дар ҳамин давра тадриҷан аз шакли флективӣ (синтетикӣ - тасрифӣ) ба шакли аналитикӣ - тахлилӣ мегузарад.

Дар ин се давраи тӯлонӣ миллати саҳтҷони тоҷик ба чӣ қадар аҷнабиён рӯ ба рӯ шуд, онҳо чандин бор тоҷиконро аз дами теғу шамшер гузарониданд ва бо-

роҳи миёна забони нобу шевои моро шикастанд, забоне, ки дар аҳди Сомониён дар маснади заррин ҷойгузин буд, онро аз ин авранги зарринаш фуруварданд, лекин чун забони тоҷикӣ забони нобу шево, ширину салис ва ғаниву гӯшнавоз буд, ғосибон низ онро ночор пазируфтанд ва маҳз забон боиси он гардид, ки мо - тоҷикон аз саҳифаи таърих нест нашудем.

То ҷое, ки оғоҳӣ дорем, забонамон дар раванди гирудорҳои зиндагӣ аз ҳисоби забонҳои бегона, хусусан, забонҳои арабӣ, туркӣ-ӯзбекӣ ва русиву байналмилалӣ тар-

ош, ҳаво, хок, замин, шаб, рӯз, падар, модар, хоҳар, додар, дил, ҷон, даст, гул, сабза ва ғайра, ки як ё дуҷойча буда, бо ҳар яке аз ин вожаҳо чандин вожаи нав сохтан имконпазир аст.

Мусаллам аст, ки ҳодисаи таҳфиф ё худ ихтисоршавии вожа, ибора ва ҷумлаҳо хосси забонҳо буда, ба масъалаи сарфаи нерӯи гуфтор (универбатсия) иртибот дорад ва бояд зикр кард, ки ба масъалаи мазкур ҳанӯз дар асрҳои XVII-XVIII аввалан олимони аврупоӣ ва баъдтар олимони шӯравӣ ҳангоми сохтани забонҳои сунӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуда ва истилоҳи "сарфаи нерӯ"-ро дар нисбат ба забон дар заминаи падидаҳои савтӣ, таҳаввулотӣ тадриҷӣ забон ва тамоюли аз мураккаббаёнӣ ба содаву кӯтоҳбаёнӣ мавриди истифода қарор дода буданд. Ин тамоюл дар забони тоҷикӣ ҷойгоҳи хос дошта, хусусан, дар назм ва лаҳҷаву шевоҳои тоҷикӣ хеле заррас мебошад. Масалан, ин намунаҳо барои падидаи мазкур бурҳони қотей шуда метавонанд: мҷум > ман чӣ донам, чиба > барои чӣ?, куст > кучо аст?...

Нуктаи шоёни таъкиди дигар, ки боиси равониву мавзунии забони тоҷикӣ гардидааст, ин аст, ки дар забони адабии муосир тоҷикӣ ҳамнишинии ду ҳамсадо дар аввали калима ва ҳамнишинии се ҳамсадо дар байни вожа ба назар намерасад, зеро ки чунин ҳамнишинӣ хилофи суҳуллати (осонӣ ва равонӣ) талаффуз буда, ба табиати забони тоҷикӣ хос ва созгор нест, лекин бояд қайд намуд, ки дар аҳди бостон, яъне дар забони форсии қадим корбурди ҳамсадоҳои ҷуфт дар оғози вожа маъмул ва роиҷ буд. Чунончи, ба ин намунаҳо таваҷҷуҳ намоед: br?tar > bar?dar (бародар), spanta > ispan & sipand (сипанд), prazanta > farzand (фарзанд), spaita > spet & ispet // safed (сафед), sprah?n > isfah?n (Исфажон), ksandra (skandra) > iskandar // sikandar (Искандар, Сикандар) ва ғайра.

Тавре ки дар боло зикр кардем, чун забон табиятан равониву гувороиро тақозо мекунад, бинобар ин дар раванди минбаъдаи инкишофи забонамон барои суҳуллати талаффуз ҳамсадоҳои ҷуфти оғози вожаҳо ба ду ҳиҷо таҷзия шуданд (ба мисолҳои боло назар афканед).

Ҳамчунин қобили зикр аст, ки ҳамсадоҳои мураккаб, аз қабилӣ хв, хш, рд, ср ва ғайра, ки дар аҳди бостон ва қисман дар давраи миёна мустаъмал буданд ва чун талаффузатан нисбатан дурушту душвор буд, бинобар ин, онҳо низ тадриҷан ба як ҳамсадо (мутаносибан ба х (хвоҳар - хоҳар, хвоб - хоб, хвеш - хеш), ш (хшоясия - шох), л (вард - гул, сардор - солор), с (пурса - писар) ва ғайра табдил ёфтанд, ки ин ҳодиса ҳам ба равониву салосати забонамон бетаъсир намонд. Дар ҳамин замина нуктаи ҷолиби дигар ин аст, ки дар вожаҳои аслии тоҷикӣ овозҳои дурушту хашин ва душворталаффуз, аз қабилӣ ҳамсадои ҳалқии ҷуқури ҳ (ҳои хуттӣ), айну аломати ҳамза (ъ) ва қ (қоф), ки аз забонҳои арабиву туркӣ-ӯзбекӣ ба забони тоҷикӣ ворид шудаанд, хос нестанд (ба истиснои андаке аз вожаҳои тақлидӣ-овозии тоҷикии чун қар-қари зог, тақ-тақи дарвоза, қут-қути мург...). Аз ин ҷост, ки вожаҳои аслан тоҷикӣ нарму равон ва хушнаво буда, хусусан, паҳлуи ҳам омадани онҳо дар назм нағмаи хуруф (мусиқии хуруф, занги хуруф, овои хуруф) (аллитератсия)-ро пақид меоваранд, ки ин дар натиҷа мусиқии шеър ва билохира мусиқии забонро тавлиду таъмин мекунад ва ҳамин тариқ, тамоми нуқоти мутазаққира дар маҷмӯъ боиси ғановату салосат ва шириниву мусиқинокии забони нобу шикардори тоҷикӣ гардидаанд.



киби луғавии худро ғайи гардонид. Аз ҳамин ҷост, ки барои ифодаи як мафҳум чандин калима аз забонҳои мухталиф мавриди истифода қарор мегирад ва мафҳуми мавриди назарро бо тамоми паҳлуи ҷилоҳои услубӣ имконияти инъикоси он муяссар мегардад ва дар ин маврид вожаҳои иқтибосӣ низ мавқеи муайян дошта ва собит шудааст, ки дар забон чӣ қадаре ки муродифот зиёд бошанд, ба ҳамон андоза аз бостонӣ ва бой будани ҳамон забон дарак медиҳанд, ки забони ғановатманди мо далели ин иддаост. Чун намуна барои ифодаи мафҳуми рӯй вожаҳои муродифии чехра, лиқо, ораз, рух, намуд, афту башара, шаклу шамоил, қавора ё барои баёнӣ мафҳуми дунё калимаҳои қаҳон, гетӣ, олам, офоқ, даҳр... корбурд мешаванд, ки дар ин доира на танҳо вожаҳои худӣ ҳамчунин вожаҳои иқтибосӣ низ ҳиссагузор буда, онҳо дар маҷмӯъ ғановатмандӣ ва камолоти забони тоҷикиро таъмин намудаанд.

Нуктаи лоиқӣ таъкиди дигари забони тоҷикӣ ин равонӣ, гувороӣ, гӯшнавозӣ ва мавзунӣ он аст, ки ин вижагии ҷолибу асрорангезро дар тӯли таърих вобаста ба талаботи табиати забон, ки пайваста равониву муҷазиро тақозо мекунад, тадриҷан муваффақ шудааст ва дар ин раванд задаи таърихи ва силсилаи падидаву ҳодисаҳои гуногуни савтӣ (фонетикӣ) (аз қабилӣ таҳфифу қоҳишбӣ, монандшавӣ, ҷойивазкунӣ, афзоишу имола) нақши умда доранд.

Қобили тазаккур аст, ки задаи таърихи дар аҳди бостон дар вожаҳои беш аз сеҳиҷоӣ дар ҳиҷои сеюм ва ё дуюм аз охири калима меафтид ва ҳиҷои баъди задаи таърихи, ки анҷомаҳои падежӣ буданд, ихтисор мешуд, ки ин ҳодиса, аз як тараф, боиси аз байн рафтани падежҳо (ҳолатҳо) шуда бошад (зимнан бояд зикр кард, ки дар забонҳои муосир эронии гурӯҳи фарбӣ, аз ҷумла тоҷикӣ, танҳо як падеж - номинатив (именительный) боқӣ мондааст), аз ҷониби дигар, дар ин раванд бештаре вожаҳои ихчаму кӯтоҳ гардида, ба сурати як ё дуҷойча шакл гирифтанд (хшоясия - шох, қапаутака - кабуд, рауча - рӯз, Дориявауш - Доро, Аҳурамаздоҳ - Хурмузд...), ки дар қараёни инкишофи минбаъдаи забон муҷазу кӯтоҳии онҳо дар мавриди калимасозӣ мувофиқ созгор гардида ва мусаллам аст, ки калимасозӣ дар ғайи гардонидани захираи луғавии забон манбаъ ва заминаи асосӣ ба шумор меравад. Чунончи, ба сохтори (решаи) калимаҳои аслии тоҷикӣ бингаред: об, нон,



Гурез ИБРОҲИМОВ, номзади илмҳои педагогӣ,
дотсенти кафедраи педагогика

Омӯзиш ва тадқиқи осори адибон дар илми педагогика тайи солҳои охир равнаку ривоч ёфта, дар атрофи осори адибон, силсилаи тадқиқотҳо ба анҷом расидаанд.

Доир ба ҳаёту эҷодиёти адибони доираи адабии Кӯлоб аз ҷониби адабиётшинос Шафизода Фарҳод тадқиқоте ба анҷом расонида шудааст, аммо дар бораи ақидаҳои ватанпарварӣ ва ҷанбаҳои тарбиявии ашъори онҳо ягон тадқиқоти густурда ба анҷом нарасидааст ва ин нахустин тадқиқотест, ки тарбияи ватандӯстӣ ва ифтихори миллӣ дар ашъори адибони ҳавзаи Кӯлоб ҷустуҷӯ намуда, ба риштаи таҳқиқ мекашад.

Дар тадқиқ ва коркарди осори адибон нақш ва хидмати олимони маъруф шоистаи зикр мебошанд. Дар байни олимони ватанию хоричӣ дар омӯзиш, баррасӣ ва ба ҷоп омода намудани осори адибон, тамоюл ва раванди рушд, тақомул ва тағйироти сифатию



**Тоҷикистонро ба ҷону дил баробар гуфтаам,
Меҳрубон занҳои онро ҷои модар гуфтаам.**

қисмати ҳар як инсон, модари мушфику меҳрубон аст. Агар модари асли моро ба дунё оварда бошад, Ватан ба сарамон дасти навозишкорона гузошта, барои идомии зиндагии рангин оғӯш кушодааст. Устод Саидҷон Ҳакимзода мефармоянд:

**Ватан гуфтию дар ин ҳарф
дидӣ ҷони худ пайванд,
Ватан гуфтию бо ҳар
торай мӯяш ту ларзидӣ.
Ватан гуфтию хоки
покро оғӯш бинмудӣ,
Давоми умрро дар
зиндагии дигарон дидӣ.**

Шоир дар мисраҳои боло бо як ҳисси волои ҳештаншиносӣ иброд доштааст, ки ватан дар банд-банди ҷони ҳар як ватандор пайванд аст. Инсонии комил бояд бо тамоми вучудаш ватанро дӯст дораду ба-

тан меҳри поки худро ошкор карда, иброд менамояд, ки ҳар модаре, ки дар ватани ман зиндагӣ мекунад, ба ҷои модари ман ва ҳар марду занаш бародару хоҳари ман аст.

**Тоҷикистонро ба ҷону дил
баробар гуфтаам,
Меҳрубон занҳои онро
ҷои модар гуфтаам.
Духтаронашро ба қалби пок
хоҳар гуфтаам,
Навҷавонони нақӯяшро
бародар гуфтаам.**

Мурод аз офаридани образи ватандӯстона дар адабиёти олам бешубҳа, бедор кардани ҳисси ифтихори миллӣ ва муҳаббат ба марзу буми аҷодист. Вале вазираи мо танҳо аз Ватан ва бузургони миллат ифтихор кардан набуда, ба қорнамоӣ ва ҷонфидоии нав, кашфи падидаҳои нодир вобаста аст. Ҳар як соҳибватан бояд пеш аз ҳама аз олами расму русум ва анъанаҳои милливу ба шарӣ баҳраманд бошад, мероси таърихӣ фарҳангии ниёгонӣ хешро ҳифз намояд, дӯст дорад, эҳтиром гузорад. Ин аст ватандорӣ. Шуқуфоии Ватан ба масъулиятшиносӣ ва некандешии мо вобаста аст:

**Ҳиммат агар ҳиммати
мардон шавад,
Мур тавонад, ки
Сулаймон шавад.**

Ватандӯстӣ ифтихори миллӣ дар тасвири шоир асоси ободии ҳар кишвар ва манбаи хушбахтии инсонҳост. Ватанофтоби рахшон, баҳори пурбуранг, табиии пур аз роз, зами-ни мубораку пурбор, одамони мушфику меҳрубон аст. Ҳақиқатан, ватандӯстӣ ватанпарварӣ амниятест, ки чун дар мавриди хоб будани тифлакони модар дар истироҳат асту изтироб надорад, дар мавриди

ТОҶИКИСТОНРО БА ҶОНУ ДИЛ БАРОБАР ГУФТААМ...

миқдории баробарии педагогони мо, сарчашмаҳои асосии интихоби адабиёт, инкишофи ҷомеаи тоҷикон ва такмили таҷдиди раванди интихоби онҳо ва амсолашон хидмати педагогони тоҷик басо назаррас аст.

Ватандӯстӣ ватанпарварӣ аз сулҳу субот ва таъмини амният оғоз мегардад. Сулҳ мафҳумест бузургу пуробуранг, ифодакунандаи амният, осоиштагӣ, озодӣ, истиқлолият ва нишонҳои ободию зиндагии оромии давлату миллат. Сулҳ таҷассумгари шодиву нишот, ҳамдигарфаҳмӣ, озодихоҳиву ватандӯстӣ. Тавре шоири сулҳҷӯ Турсунзода гуфтааст:

**Ҳамчу шири модарам ҳар
ҷашма обаш ҳаст пок,
Ёфтаам нашъунамо аз
обу хокаш мисли ток.
Одамам дар он ба дунё,
меравам дар он ба хок,
Дашту кӯҳашро бароям
хонаю дар гуфтаам.**

Шоири шинохта Саидҷон Ҳакимзода аз зумраи он эҷодкорон аст, ки аз як маҷмӯа то маҷмӯаи дигари ашъор бо роҳи хоси эҷодӣ қадам гузошта, пайваста талош варзидааст, ки ба дигарон муқаллид набошад.

Садоқати бепоён ба Ватан ва муҳаббати самимӣ ба обу хоки кишвар, худро шиноختан бо аслу наҷоду миллати худ ифтихор кардану сарфароз будан аз ин сифатҳои наҷиб асли ашъори шоирро ташкил медиҳад ва ин сифатҳо хусусан дар ашъори ба ин мавзӯ бахшидааш ҷолибу пуртаъсир инъикос ёфтааст:

**Решаам саҳт ба хоки Ватан аст,
Шоҳаи пургули умрам суҳан аст.
Ман ҳамоноам, ки ҳамоно менам,
Дар бари ҳамватанон менам.**

Ватан, зодгоҳ, калимаи зебо ва ҳуҷастае аст, ки бо шуниданаш хонаву дар, гаҳвора ва модар пеши назар меояд. Педагоги машҳур Суҳомлинский В.А. мазмуни мафҳуми "Ватан"-ро одилона ба мафҳумҳои "Инсон", "Маъноии зиндагӣ", "Меҳнат", "Қарз", "Оила", "Забони модарӣ", "Муҳити табиат", "Садоқат" алоқаманд мекунад. Бале, Ватан сарнавишту

рои ҳар ғами Ватан ғамгин ва барои ҳар як шодияш шод бошад, чунки:

**Намонад сарваге, не бӯи хушке,
На девору на қолину на кушке.
Фақат меҳри Ватан монад ба олам,
Саҳо монад, суҳан монад ба олам.**

Аз ин байти пурмазмун чунин андеша бармеояд, ки Ватан ифтихор, шаъну шараф, ноёбтарин неъмат, сарвати бебаҳост, ки онро ба ҳеҷ ганҷе наметавон иваз намуд. Оромиву шукӯҳ ва шуқуфоии Ватан ба масъулияти ҳар як сокини он вобаста аст. Вақте ки Ватан оромӣ осуда аст, дар саросари он сулҳу субот ҳукмрон аст, нозу неъмат фаровон гашта, муҳаббати мардум нисбат ба ин ватани биҳиштосо меафзояд.

Шоири асили мо Саидҷон Ҳакимзода ҳамчун шахси воқеъбин, ки рӯзҳои саҳти ҳамватанонро дар ватан дидаю пушти сар карда, муҳаббати худро нисбат ба халқу ватан дар эҷодиёташ инъикос кардааст.

**Кӯдакони давраи ҷангем мо,
Ин Ватанро бештар дорем дӯст.
Модаронро ҳам ба ҷои модарон,
Инчунин ҷои падар дорем дӯст.**

Дар он ҷое, ки пояҳои маънавиёт устувор набошанд, акси ин ҳол ба миён меояд. Муҳаббат ба Ватан асосан дар давраи кӯдакӣ зоҳир шуда, минбаъд ташаккул меёбад.

Ҳиссиёти ватандӯстӣ ин худ садоқат ба Ватан, саъю кӯшиш барои ба нафъи он хизмат кардан аст. Ашъори шоир саршори идеяи ватандӯстӣ ва адолатхоҳӣ буда, ҳифзи Ватанро аз баҳои ҷон болотар гузоштааст. Маънии калимаи Ватан дар эҷодиёти адиб мавқеи хоса дошта, ба таври мушаххас ва образнок тасвир ёфтааст. Ватан барои ӯ ҳамчун хонаи умед ва бахшандаи бахту саодат, модари азизу меҳрубон мебошад.

Саидҷон Ҳакимзода бо як шукргузории бепоён дар ашъораш аз пайдории миллату давлат ва аз ватандӯстӣ ифтихори миллӣ суҳан гуфтааст. Ашъори шоир саршор аз ишқи Ватан буда, насли ояндаи ватану миллатро дар рӯҳияи ватандӯстӣ ифтихормандӣ аз он тарбия мекунад.

Шоир дар мисраҳои зер нисбат ба Ва-

ДУРДОНАҶОИ БУЗУРГОН

Усули ягонаи фаҳмидани ягон чиз коре кардан аст.

Б. Шоу

XXXX

Одам дар он қор комёб мегардад, ки агар ба нерӯи худаш эътимод дошта бошад.

А. Фейербах

XXXX

Одами тавоно худашро айбдор менамояд, одами нотавон дигаронро.

Конфутсий

XXXX

Барои одаме, ки хоҳиши расидан ба ягон мақсадро дорад, ягон монета садди роҳаш намегардад.

Мирабо

XXXX

Кушишу ғайрат саҳтиҳоро паси сар менамояд, қоҳили онҳоро бунёд мекунад.

Б. Франклин

XXXX

Омӯхтану андеша накардан сарфи бехудаи вақт аст, вале андеша кардану наомӯхтан оқибати бад дорад.

Конфутсий

XXXX

Он чизе, ки мегиред, имконият медиҳад, ки муддате зинда бимонед, аммо он чизе, ки медиҳед, барои ҳамчун шахси гиромӣ зиндагӣ карданатон кӯмак мекунад.

Маҳатма Гандӣ

XXXX

Маҳалле, ки барои аз он гузаштан хоҳиш надорад, дар он роҳ низ нест.

Б. Шоу

XXXX

Пул он касонеро дӯст медорад, ки қонуноҳои маъмулии ҷамъ кардани онро медонанд.

Д. Клейсон

XXXX

Васвасаи дунё шабеҳи оби баҳр аст: ҳар қадаре, ки одам аз ин об бисёр нӯшад, ҳамон қадар бештар ташна мешавад.

Хирадманди Ҷинд

XXXX

Ягон одам андозаи қуваашро, то замоне, ки онро истифода набарад, намедонад.

И. Гётте

XXXX

Шунавед - фаромӯш мекунад, бинед - ба хотир мегиред, амал кунед - мефаҳмед.

Конфутсий

XXXX

Ангуштони панҷаатонро мушт карда нагардед, балки панҷаро кушода нигоҳ доред, зеро ҳар чизе, ки дар кафи даст ҷой мегирад, моли шумо мешавад. Дар ҳамин маврид панҷаҳоятон бояд қалон кшода бошанд, то ин ки он қисме, ки аз байни ангуштонтон мерезад, ба волидон, қисме ба ҳешу ақрабо, қисме ба мӯҳтоҷон расад. Ҳар чизе дар кафи дастатон биқимонда моли ҳақиқии шумо аст. Ҳамон чизе боқимонда шуморо сарватманд мегардонад. Зеро дарё ба тамоми ҷонзоди сари роҳаш ҳаётбахшанда аст.

М. С. Норбеков

XXXX

Барои тамоми ҳаёт, даври муайяни он, вақти муайян ва солу моҳ, ҳафта, соату дақиқа мақсад дошта бош ва мақсади муқаррарӣ қурбони мақсади олии намо.

А. Толстой

XXXX

Танбал шахсе нест, ки қор намекунад, балки шахсе аст, ки нисбат ба имконияташ камтар қор мекунад.

Сукрот

XXXX

Бо нобоварии худ фиреби бегонаро рӯйпӯш мекунам.

Ф. Ларошфуко

XXXX

Ҳузуру ҳаловат - саодати беҳирадон, саодат - ҳузуру ҳаловати хирадмандон аст.

Буфлер

XXXX

Дасти бахшоянда ҳолӣ намемонад.

Инҷил (китоб)

XXXX

Душвориҳо боиси тавлиди қобилияти инсон мегарданд, то ин ки ӯ онҳоро паси сар намояд.

У. Филлипс

XXXX

Эҳтиром ва ҳамдигарфаҳмии ду мард барои ҳаллу фасл намудани масъалаҳои ҳалнашаванда имконият медиҳад.

Арасту

XXXX

Зӯри мушт дар панҷ ангушт аст.

Ҳикмати халқӣ

XXXX

Таҳияи

Ҷаҳонгир РУСТАМШО

АНДЕШАҲО ДАР БОРАИ ИСЛОМ ҒУЛОМОВ



**САИДМУҲАММАД
ОДИНАЕВ, академики АИ
ҚТ, сарҳодими илми
Институту физикаю
техникаи ба номи
С.У.Умарови АИ ҚТ**

Устоди гиромикадр ва нақсиришт Ислому Ғуломов дар давоми солҳои зиёди қорӣи пурсамари омӯзгории худ, танҳо дар як боргоҳи илму маърифат, яъне Донишгоҳи давлатии Қӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ фаъолият намуда, дар тарбия намудани ҷавонон оид ба фанни математика, инчунин кадрҳои илмию омӯзгорӣ ва шахсан омода ва тарбия намудани омӯзгорони ҷавон саҳми арзандае доранд. Исботи гуфтаҳои боло дар он аст, ки маҳсули эҷодии омӯзгории ин устоди варзида дар бахши илмҳои физикаю математика ва шогирдонашон қариб дар тамоми мавзӯҳои ҷумҳурию берун аз марзи он қору фаъолият намуда, ҳамчун устодашон дар соҳаи илму маориф ва омӯзгорӣ шахсонӣ шинохта эътироф шудаанд. Таҷрибаи бисёрсолаи фаъолияти меҳнатии Ислому Ғуломов ва изҳори миннатдорӣи шогирдон нишон медиҳанд, ки дар ҳақиқат ӯ фидоии бахши тарбияи омӯзгорони ҷавонон дар соҳаи математика буда, нисбат ба омода сохтани донишҷӯён саҳтгир, серталаб мебошанд ва дар баробари ин, ба ҳар яки онҳо ҳамчун фарзанд муносибат намудааст. Натиҷаи ҳамин заҳматҳои устод аст, ки дар аксари мактабҳои мавзӯҳои гуногуни ҷумҳурию шогирдонӣ ӯ бо меҳнати ҳалол ва пурсамар ба тарбияи ҷавонон машғул буда, чун устодашон ҳиссагузоранд ва аз қору рафтори муаллим ҳамчун қутбнамо истифода мебаранд.

Маълум аст, ки бо иншо намудани якҷанд сатр албатта, зикр намудани тамоми хислатҳои неки ин шахсияти бузург имконнопазир аст, вале як маънӣ маълум аст, ки маҳз тавассути қору кирдори нек ва рафтору фаъолияти поки чунин инсонҳо, ҷавонони ҷомеаи имрӯзаро дар роҳу рафтору кирдори нек равона намудан лозим меояд.

МУҲАММАД ҒОЙИБ, Шоирӣ халқии Тоҷикистон



Устод некроҳу бадҳоҳ, заҳматкашу фиребгар, ғамхору беғам, билохир донову нодонро аз тарзи як нигоҳ шинохта, чун рӯҳшинос бо ҳар шахс муомилаву муоширати мухталиф менамуд.

На танҳо донишҷӯёни заҳматкашу доно, балки донишҷӯёни камдон ҳам ӯро дӯст дошта, ба айби худ иқрор шуда, аз саҳтгирӣ намеранҷиданд ва нисбат ба дигар омӯзгорон бештар ба ӯ майл мекарданд.

Устод Ислому Ғуломов дар назару дарки донишҷӯён фарогири ҳамаи илмҳо тофта, қомуси зиндари мемуанданд. Аксари сабақомӯзон ҳангоми мутолиаи асарҳои офаридаи ӯ, ки барои беҳдошти таълиму тарбия ва дастур ба донишҷӯён маводи нодир маҳсуб меёфтанд, гоҳ дар роҳи аниқ қардани ихтисоси устод раҳгум зада, ба худ савол медоданд: - Ин муаллим мусофири роҳи кадомин илм бошанд? Аз ҳар ҳарфу ҳиҷо, вожа ва риояи хуби имлову дигар қоидаҳои забон пайдош, ки филолог аст. Вақте ки чашмонаш бар асарҳои устод бо далелу иқтибосҳои таърихӣ меафтад, мегуфт, ки шояд бахши таърихро хатм кардааст. Ҳамчунин эҳсос мегардид, ки устод донандаи хуби илми фалсафаву рӯҳшиносӣ ва мантӣ мебошанд. Аз масъалаҳои арифметикиву математикӣ ҷои баҳс набуд. Хулоса, китобҳои навиштаи устод фарогири бисёр бахшҳои илм буданд ва ҳамин ҷиҳат он асарҳоро хонданбоб менамуданд.

Алқисса, зиндагиномаи донишманди бузург, устоди азиз Ислому Ғулом барои илмомӯзону заҳматкашони олами фаҳму хирад ва ҷи гуна ба қуллаи мақсад расидан дастури нодир аст. Ба ин мусофири гаронбори роҳи илм тансиҳатӣ, умри дароз ва офаридани асарҳои нави дархӯрди замонаро таманно дорам.



**НУСРАТ РАҶАБОВ,
доктори илмҳои физикаю
математика, профессор,
академики АИ ҚТ**

Бисёр хурсандиовар аст, ки ҳоло дар мактабҳои олии ҷумҳурию, таърихи математика дар ҷараёни таълим омӯхта мешавад ва барои шиносӣ доир ба таърих ва методҳои омӯختани он дастури таълимии профессор Ислому Ғуломов "Таърих ва методологияи математика", ки соли 2014 дуҷумбора нашр гардидааст, бисёр қулай мебошад. Дар ин китоб маълумоти мухтасар дар бораи математикаи Шарқ, хусусан форсу тоҷик, маълумот ёфтан мумкин аст. Хурсандиовар аст, ки дар китоби Ислому Ғуломов доир ба таърихи математикаи давраи Шӯравии Тоҷикистон ва давраи Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон маълумотҳои саҳеҳ оварда шудаанд. Маълумотҳои дар китоб овардашуда ба наврасон ва ҷавонон имконият медиҳад, ки дар бораи ҳаёт ва фаъолияти математикони ҳозираи Тоҷикистон ошноӣ дошта бошанд ва барои омӯختани илмҳои дақиқ шурӯъ намоянд.



**АБДУЛҲАЙ КОМИЛӢ,
ноибӣ ректор оид ба илм ва
инноватсияи Донишгоҳи
давлатии Бохтар ба номи
Носири Хусрав, доктори
илмҳои физика ва
математика, профессор,
Академики АИИИП
Федератсияи Россия**

Профессори соҳибэҳтироми Донишгоҳи давлатии Қӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ Ислому Ғуломов, маъруф ба Ғулом Ислому ва Ислому Назарович аз зумраи он донишмандони кишвар ба ҳисоб меравад, ки дар тӯли фаъолияти илмию педагогии худ суханони ҳикматбори Аристотели Юнониро сармашқи қору худ қарор додааст, ки гуфта буд: "Афлотун дӯсти ман аст (Афлотун яке аз устодони Арасту буд - А.К.), вале ҳақиқат авлотар аст". Профессору Ғулом Ислому ҳам дар ҷодаи музаффарияту адолати илм ба касе гузашт надорад, новобаста аз он ки ӯ устодаш аст ё шогирдаш, вале ҷои сӯҳбат ҳамеша аз устодон ва шогирдонӣ варзидаи худ бо ифтихору эҳтироми хоса сухан мекунад.

Ба назари банди, хислатҳои хирадмандӣ, дурандешӣ, сабру таҳаммул, адлу инсоф, саҳтгирӣ, нақӯкорӣ, ҳозирҷавобӣ ва маданияти баланди зоҳирию ботинии Ғулом Ислому ҷабҳаи модарзотӣ доштааст.

**АЛАМҲОН КҮҶАРОВ,
узви вобастаи Академияи
илмҳои ҚТ, доктори илмҳои
филологӣ, профессори ДМТ**



Дар нимаи аввали солҳои 70-ум Донишқадаи давлатии омӯзгории Қӯлоб ҳамагӣ аз ду бинои дуошёнаи таълимии рӯ ба рӯ иборат буд ва устодони факултаҳои гуногун баъди қору ё қорабиниҳо дар майдони Донишгоҳ сӯҳбат мекарданд ва дар ин сӯҳбату хушгӯиҳо гули сари сабади дӯстону ҳамсӯҳбатон Ғулом Ислому буд.

Устод аз классикҳои адабиёти тоҷик нақлу ривоятҳои меовард, байтҳои алоҳидаро гӯшрас қарда, шарҳ меод, муаммоҳои мегуфт ва муаммошикофӣ мекард ва мо-муаллимони ҷавони факултаи забону адабиёти тоҷик, ки гоҳ-гоҳ дар доираи бародарони қалонӣ чун сомеъ ширкат меварзидем, аз дониши филологии ин мутахассиси риёзиёт дар ҳайрат мешудем ва баъдтар фаҳмидем, ки устод фаъолияти меҳнатии худро аз муаллимони забон ва адабиёти тоҷик оғоз қарда будааст ва баъдҳо, вақте ки аз сӯҳбатҳои устоди азизам адабиётшинос ва мунаққиди барҷастаи тоҷик Соҳиб Табаров оид ба илмҳои табиатшиносӣ ва дақиқ баҳравар гардидам, боз фаҳмидам, ки як фазилати олимӯ омӯзгори варзида фарогирии донишҳои гуногуни ақливу нақлӣ будааст.

**ШАРИФОВ ЗАРИФ,
доктори илмҳои иқтисодӣ,
профессор, мудири
кафедраи баҳисобгирии
бухгалтерӣ ва аудити
ДАТ ба номи Ш.
Шоҳтемур**



Аз қорам тарафе, ки ба ҳаёти фаъолияти ин марди шариф нигарем, дар ӯ тамоми рисолати баландтарини ба олимӯ соҳиббария, омӯзгори моҳир ва инсонӣ қорил хосро дармеёбем.

Ҳатто аз қорам задани саҳифаҳои зиндагиномаи ӯ бармеояд, ки дар ташаккули қаҳонбинии илмӣ ва фаъолияти қасбии эшон чунин амалҳои таъсиргузор будаанд: аввало истеъдоди табиӣ, ё ҷи хеле ки мегӯянд, зеҳни худодод, азали, дуввум, тафаккури мантӣ; саввум, саломатии қисмонӣ; қаҳорум, муҳити созгори ҳонаводагӣ ва панҷум, имконияти муфиде, ки ҷомеа барояш арзонӣ доштааст (низоми таълими муносиби даврони Шӯравӣ).

Қорномаи ин олим ва омӯзгори тавоно бо ҳазорон ҳамзамонаш, ки аз мактаби таълиму тарбияи Шӯравӣ гузаштаву бештаринҳо шоҳроҳи пурмашаққати илму омӯзгориро интиҳоб намудаанд, шабоҳат дорад.

Ҳамзамон бо роҳи пурпечуби ҳаёти ин ё он қас назар афқанда, қаралло мебинӣ, ки ҷи гуна қасе саддҳо қорнеҳаҳои дар роҳ қордаро бо қарбаландӣ қаси қар намуда, ба муваффақиятҳои ноил мегардад, вале дигаре дар миёни ин душвории ҳаёт қару қалобаашро қум қарда, киштии ҳаётро бо як душворӣ ва маъюсона ба соҳили мурад мерасонад.

Яке роҳро тунд қар мекунад, вале садҳо қарвиши қаракаташро сушт қарда, то ба қор садди қинӣ мешаванд. Дигаре роҳро бо душворӣ оғоз мекунад, вале қисас қорнеҳоро ба осонӣ убуру мекунад. Аммо қасоне низ қардо мешаванд, ки саддҳо ва қорнеҳоро бо як қаром ва осонӣ қаси қар мекунанд ва саддҳои ҷи бузург ва ҷи қурдро бо як суръат мегузаранд ва ин аз қувваи бузурги ниҳонии онҳо қарам қарда.

Таҳияи
"Анвори дониш"

ОБ ҚИСМИ КОРИИ НЕРҶОҶҶОИ БАҶҚИИ АТОМӢ ВА ҶАСТАӢ

Саноатикунонӣ-ҳадафи чоруми стратегӣ

Эълон шудани "Даҳсолаи байналмилалӣ амал: "Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028", ки бо ташаббуси Пешвои миллат, Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз тарафи Созмони Милали Муттаҳид тасдиқи худро ёфтааст, водор месозад, ки оид ба масоили беҳдошт ва истифодаи оқилонаи обҳои ошомидани, кам кардани талафотҳои оби нӯшоқӣ, беҳтар гардондани сифати об ва усулҳои тоза намудани он ҳар як шаҳриванд андешаи худро дошта бошад. Сарвари давлат нисбат ба мушкилоли обию энергетикӣ қумхӯри дар ҳар як суханронӣ ва баромадхояшон таъкид мекунад. Чи хеле ки дар Паёми навбати рӯзи 26-уми декабри соли 2018 қайд намуданд, аллакай 22-юми марти соли 2018 дар "Рӯзи байналмилалӣ захираҳои об", "Даҳсолаи байналмилалӣ амал: "Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028" бо иштироки роҳбари давлат дар Маҷмааи умумии Созмони Милали Муттаҳид расман оғоз гардид. Гарчанде ки паҳлуҳои гуногуни "об" то имрӯз аз ҷониби файласуфҳои ҷаҳон, олимони соҳаҳои мухталиф, аз ҷумла, олимони физика, кимиё, биология, кайҳоншиносӣ, геодезия ва дигарҳо тадқиқ карда шуда бошанд ҳам, инчунин асрҳои аср инсоният обро истифода мебарад, ба ҳамаи ин нигоҳ накарда, паҳлуҳои зиёди хосиятҳои физикиву кимиёвӣ ва дар амал истифодабарии об ба фикри мо норавшан мондааст.

Дар ҳақиқат, об мӯъҷизаи табиат буда, яке аз омилҳои мавҷудияти он мебошад. Бе об ҳаёт нест. Об ҳаст, ҳаёт ҳаст. Тадқиқотҳои хосиятҳои физикиву кимиёвӣ об нишон медиҳанд, ки ҳарорати яхбандӣ ва ҷӯшиши об аз фишори атмосферӣ равшану возеҳ вобастагӣ доранд. Аммо барои фаҳмидани кори гармкунандаҳо ва хунуккунандаҳо, конденсионерҳо ва бисёр қисмҳои дигари нерӯгоҳҳои барқии ҳароратӣ, марказҳои барқии ҳароратӣ, нерӯгоҳҳои барқии атомӣ ва ҷастагӣ баъзе хосиятҳои буғи об ва обро доништан зарур аст, чунки об қисми кори асосии дастгоҳҳои турбинаҳои буғӣ ҳисоб мешаванд. Дар деғҳои ураний, ки реаксияҳои химиявӣ атомӣ ё ҷастаӣ мегузаранд, барои суфт намудани реакцияи ва идора намудани он аз оби вазнин ва графит истифода мебаранд. Реаксияи химиявӣ ҷастагӣ аввал ба мақсади ҳарбӣ истифода бурда мешуд ва баъд масъала гузошта шуд, ки атом бояд бо мақсади ошошта хизмат кунад. Ҷамин тавр, 27-уми июни соли 1954 аввалин нерӯгоҳи атомии шаҳри Обнинск бо тавоноии 5000 кВт ба кор сар кард ва аввалин нерӯгоҳи пурқуввати бузурги барқии атомӣ-нерӯгоҳи барқии атомии Белооярск буд, ки соли 1964 бо иқтидори 10 ҳазор кВт бо ккфи 40% ба истифода дода шуданд. Соли 1959 андозаи реакторро хурд карда, энергияи атомро дар киштии яхшикани "Ленин" истифода бурданд. Хулоса, равияҳои асосии истифодаи энергияи атом муайян карда шуд: истифодаи энергияи атом дар саноат, нақлиёт ва хоҷагии қишлоқ; истифодаи изотопҳои радиоактивӣ барои назорат, идора кардан ва худкор намудани амалиётҳои истеҳсолот; истифодаи изотопҳои радиоактивӣ барои тадқиқотҳо дар соҳаи тиб, биология, агрономия,

химия, технологияи металлҳо ва дигарҳо. Аввалин реактори ҷастагӣ зери роҳбарии Энрико Ферми соли 1942 сохта, ба истифода дода шуда буд. Ба сифати ашёи хом дар реактор уран: $^{92}\text{U}_{232}$, $^{92}\text{U}_{234}$, $^{92}\text{U}_{235}$, $^{92}\text{U}_{238}$, истифода бурда мешуд.

Ҳисобҳои математикӣ маълум кард, ки реактори бо нейтронҳои тезгард коркунандаи тавоноияш 2,2 млн. кВт кори нерӯгоҳи атомиро бо тавоноии 50 млн. кВт таъмин мекунад ва дастгоҳи дистиллятсионии ин реактор имконият дорад, ки тақрибан то 180 ҳазор метри кубӣ оби тоза дар як шабонарӯз тоза кунад, ки ин нархи обро барои 1 метри кубӣ ба 10-20 дирам паст мекард. Ин ҳаст яке аз усулҳои муосири тоза намудани об ва баланд бардоштани сифати он. Агар реактори таво-



ноии (10-20) млн.кВт ба кор дарояд, нархи оби тоза то ҳаде паст мешавад, ки онро барои обёрӣ истифода бурдан мумкин мешавад. Хурд намудани ҳаҷми реакторҳо мушкили мубрами рӯз мебошад. Агар ҳаҷми реакторҳо хурд карда шавад, онҳоро дар нақлиёт ва сеъ истифода бурдан мумкин аст. Аз ҷумла, киштии яхшикани ба номи "Ленин" аллакай бо энергияи атомӣ кор мекард. Реакторҳои атомиро дар нақлиёти автомобилӣ низ санҷида истодаанд. Он рӯз дур нест, ки ин автомобилҳо бо реакторҳои атомӣ ҷои автомобилҳои бо сӯзишворихӯи дигар коркунандаро мегиранд. Электромобилҳои пайдо шудаанд, ки дар оянда бо энергияи атомӣ кор карданашон мумкин аст. Аз далелҳо маълум мешавад, ки алҳол ягон давлати ҷаҳон энергияи атомро 100% дар амалия истифода набурдаанд ва тадқиқотҳо дар ин соҳа идома ёфта истодаанд. Барои хунук намудани реактор аз оби вазнин истифода мебаранд. Аз ҳисоби энергияи реакцияи занҷирии уран оби атрофи он, ки нақши хунуккунандаро мебозад, ба буғ табдил меёбад, буғ ба турбинаи буғӣ дода мешавад. Турбинаи буғӣ электрогенераторро ба кор мебарорад ва ҷараёни электрикӣ ҳосил мешавад. Буғи конденсатсияшуда аз нав бо ёрии насос ба реактор равона карда мешавад. Бо ҷамин тавр, цикл такрор шудан мегирад. Истеҳсоли энергияи атомӣ аз рӯи маълумотҳо дар ҷаҳон ҳамагӣ 15-20%-ро ташкил мекунад. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки омӯзиш ва таҷриба сохтани нерӯгоҳҳои

атомӣ ва ядрои ақуалӣ буда, ояндадор мебошанд. Дар баробари раванҷҳои тақсимшавӣ ҷастаҳои вазнин ($^{92}\text{U}_{235}$, $^{90}\text{Th}_{232}$, $^{94}\text{Pu}_{239}$) боз усулҳои дигари истеҳсоли энергияи ҷастагӣ - синтези ҷастаҳои вазнин (гелий) ва сабук (изотопҳои гидроген) мавҷуд аст. Энергияи бандиши ҷастаи гелий нисбат ба энергияи бандиши ҷастаи вазнин хеле зиёдтар аст. Бинобар ин аз ҳисоби ҷастаҳои гелий ва гидроген синтез гузаронда мешавад ва энергияи бузургиаш то якҷанд МэВ ҳосил мекунад. Синтези ин элементҳо реаксияҳои термойдрой менаманд. Агар реаксияҳои гелийро бо изотопҳои гидроген ($^1\text{D}_2$ - дейтерий, $^1\text{H}_3$ - тритий) дида бароем, энергияи хоси бандиш дар дейтерийи $W = 1,113$ МэВ-ро таш-

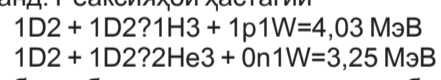
ҳоро реаксияҳои термойдрой менаманд. Чи хеле ки маълум мешавад, дар реаксияҳои термойдрой энергияи бузург мавҷуд аст ва мушкили истифодабарии он аз солҳои 50-уми асри XX рӯзмарра шудааст. Мувофиқи нақшаҳои дурнамои СССР ва ШМА сохтани дастгоҳ барои идора намудани реаксияҳои термойдрой бояд солҳои 1990-2000 ба охир мерасид.

Бояд қайд кард, ки аввалин реакторҳои ҷастагиро А. Эйнштейн ва Б. Сахаров (бомбаҳои гидрогенӣ) сохта буданд. Назарияи реакторҳои ҷастагиро Б. Сахаров пешиход карда буд. Агар нерӯгоҳи термойдрой сохта шавад, принсипи кораш чунин мешавад: дар камераи сӯзиш гидрогени вазнин (дейтерий ва тритий) дохил карда, он дар дохили камераи плазмагӣ ҷойгир карда мешавад. Плазма бо ёрии майдонҳои магнитӣ идора карда мешавад. Оби яхин ҳамчун хунуккунанда хизмат мекунад. Ин об радиатсионӣ буда, дар кубурҳои атрофи камера сиклӣ давр мезанад. Дар блоки гарминақлунанда оби тоза ҷойгир карда мешавад ва он ба буғ табдил ёфта, ба турбинаи буғӣ дода мешавад. Турбина ба кор даромада, генератори ҷараёни электрикиро ба кор мебарорад ва ҷамин тавр ҷараёни электрикӣ ҳосил мешавад. Буғ аз турбинаи буғӣ гузашта ба хунуккунанда (конденсатор) дохил мешавад. Хунуккунанда аз ҳисоби оби аз берун гирифтааш буғро конденсатсия мекунад ва аз нав ба блоки гарминақлунанда медиҳад. Ҷамин тавр, сикл такрор шудан мегирад. Агар нерӯгоҳ дар наздикиҳои дарёҳо сохта шавад, он гоҳ оби тоза аз конденсатор баромада, барои мақсадҳои дигар истифода шуданаш мумкин аст. Масалан: обе, ки аз турбинаи буғӣ гузашта, ба конденсатор меравад, ҳарорати 100 градус дорад, онро на ба конденсатор, балки ба ҳаммом равона кардан мумкин аст, обе, ки аз ҳаммом мебарояд, тақрибан 45 - 50 дараҷа гармӣ дорад, онро соф карда, барои шушушӯӣ ба марказҳои шушушӯии химиявӣ либосҳо додан мумкин аст, баъд аз шушушӯӣ ҳарорати об 20-25 градус мешавад, онро соф карда барои нӯшидан ё барои обёрӣ истифода бурдан мумкин мешавад. Чи хеле ки мебинем, сарфаи иқтисодии нерӯгоҳҳои термойдрой хеле бузург аст.

Гузашта аз ин, тадқиқотҳо оид ба ҷустуҷӯ намудани энергияи арзонтар ва сохтани нерӯгоҳҳои ҷастагӣ бояд идома ёбад ва он рӯз дур нест, ки мо шоҳиди рӯшноӣ ва гармии нерӯгоҳҳои ҷастагӣ мешавем. Донистани паҳлуҳои гуногуни асрори "Об" дар раванҷҳои физикиву кимиёвӣ барои тамоми олимони ҷаҳон рӯзмарра менаманд ва тадқиқоти ӯ охир надорад.

Саттор ҒАҒҶОРОВ,
номзади илмҳои физика ва математика, дотсенти кафедраи физика, методикаи таълими он ва технологияи материалҳои
Абдулҳамид ГУЛАҶМАДОВ,
Корманди шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон

кил мекунад, энергияи хоси банди $^1\text{D}_2$, $^1\text{H}_3$ ва $^2\text{He}_4$ тақрибан 1:3:6 нисбат дорад. Реаксияҳои ҷастагӣ



бояд бо ҷудошавӣ энергияи бузург гузаштанашон лозим аст. Дар ҳақиқат, ҳисобкуниҳо нишон медиҳанд, ки ҳангоми реаксияи яқум энергияи $W = 4,03$ МэВ ва реаксияи дуюм $W = 3,25$ МэВ ҷудо мешаванд. Энергияи зиёдтар ҳангоми синтези гидроген ва тритий ҷудо мешавад ($W = 17,6$ МэВ), ки дар натиҷа ҷастаи гелий ва нейтрон ҳосил мешавад. Қайд кардан лозим аст, ки ҷудошавӣ энергияи нуклон, якҷанд маротиба аз энергияи ҷудошавӣ ҳангоми як заррача дар тақсимшавӣ ҷастаҳо зиёдтар аст. Дар ҳақиқат, ҳангоми тақсимшавӣ ҷастаи уран ($^{92}\text{U}_{238}$) тақрибан $W = 200$ МэВ энергия ҷудо мешавад. Реаксияи синтези ҷастаи гелий ва чор протон бо ҷудошавӣ энергияи $W = 6,70$ МэВ рост меояд. Агар энергияи кинетикии ҷастаи зарраҳои бомбаборонкунанда нокифоя бошад, он гоҳ реаксияи ҷастагӣ иҷро намешавад.

Ҳисоб кардани энергияи кинетикии қувваҳои таладиҳии дейтронҳо дар ҳарорати $T = 2,109\text{K}$ ба вуҷуд меояд. Дар ин маврид энергияи миёнаи кинетикии дейтрон $0,1\text{МэВ}$ -ро ташкил мекунад. Ҷамин тавр, реаксияи бо ҳам омадани дейтронҳо дар ҳароратҳои ба ҳарорати маркази офтоб наздик мешавад, яъне қариб $1,3,107\text{K}$ ташкил медиҳад. Аз ин лиҳоз, ин гуна реаксия-



Орзу ХАМИДИЁН, раиси Култиаи иҷроияи ХХДТ дар шаҳри Кӯлоб

Нахуст, бояд зикр намоям, ки навиштори зерин маҳсули илҳомӣ даҳ сол пешам ҳаст, ки аз хондани ашъори шоири беназири тоҷик Саидҷон Ҳакимзода сарчашма мегирад. Замоне ки Куллиёти устод Саидҷон Ҳакимзода ба воситаи ҳамсинфам Камолитдин ба дастам расиду аввалин бор ба эҷодиёти устод шинос гардидам, самимияте, ки дар ҳар мисрааш меёфтам, мафтункунан-

**хоқбӯсиро надид,
Ман Фаридуни бадахшӣ,
Рустами хатлониям.**

Чойи таъкид аст, ки аксари шоирон, оғоз аз асри X то имрӯз ба он нақушиданд, то мисли Фирдавсӣ ба асолати миллии худ арҷ гузоранд. Баръакс, бо арабманишии худ мекушиданд, то фарҳангу адаби тоҷикро ба моли араб табдил диҳанд. Ин навъ шоирони асолат-бохтаи арабгаро (имрӯзҳо бегонгароҳои дигар низ кам нестанд) ба хотири ҷоҳу манзили ҳурмату сиёсат бас хушомадҳои лаимонае менамуданд ва хиёнатҳое ба шеърӯ каломи воло мекарданд, ки минбаъд боиси нафрини ояндагон гардиданд. Аммо бингаред, ки шоири асолатпарвари миллат чӣ гуфта:

**Ба номи Худо ман
қасам меҳӯрам,
Ки нонам ба нӯги
қалам меҳӯрам.**



фҳуми забону хуни поки миллӣ тасаввур ба маснади зуҳур мекашо-

ШЕЪРИ МАН РОҶИ ДИЛИ ДУНЁ БИГИР!

да буд. Ҳис кардам, ки устод мисли аксар шоирон ҳеч як калимаву мисраву байтро ба хотири зиёд кардани сатрҳо нанавиштааст. Дар ҳар як байти он гармии дили як инсонӣ комил эҳсос мешуд. Аз ин рӯ, ҳафта баъд аз хондани китоб ба хотири шод намудани рӯҳи устод як мақолаи шогирдонае ҳам навишта будам. Баъди ҷустуҷӯи чандрӯза онро ёфта, хостам такмил диҳаму баъд барои чоп фиристам. Аммо фикр кардам, ки ин таърихи 10 сол пеш аст ва бигзор чун як рӯйдодӣ таърихи умри инсон бетағйир боқӣ монад. Инак нигоштаи мазкурро ба ифтихори 80-солагии зодрӯзи шоири маҳбуби халқ Саидҷон Ҳакимзода дар ҳамон шакли аввалааш ба хонанда пешниҳод мекунам.

**Шахсе, ки ба номи халқ
коре накунад,
В-он кардаи хешро
шиоре накунад,
Аз модари хеш мурда
ояд гӯё,
Аз кӯчаи зиндаҳо
гузоре накунад.**

Аҳли қалами кишвар, ки аз шуми дани чопи Куллиёти устод Саидҷон Ҳакимзода сархуш гашта буданд, аз ҷашни 70-солагии устод ба хушӣ ва дар сатҳи баланди фарҳангиву сиёсӣ истиқбол намуданд.

Воқеан, Саидҷон Ҳакимзода аз устодони балеғи шеъри воло ва адиби хушадои қаламгӯёи замони худ буда, ҳар банд-банди ашъораш гувоҳи сареҳ бар қалбу дасти пок ва меҳри беанҷом бар шеърӯ сухану халқу меҳан аст.

Пайдост, ки ҳеч шоиру суханвареро даст надода, то ҳаёти худро то ахир ба оромӣ ба сар барад, мавсуф низ сарфи назар нест. Аммо устод Ҳакимзода дар тӯли ҳаёти хеш чун марди ҳалиму нексирӣ маъруф гардида, дар ин баробар қайсару хуввиятманд буд, ки ин хисоли тоҷикманишона ўро нагузоштааст, то дами вопасин аз баҳри мушкеле сари таслиму аҷз ҳам созад. Гӯётарин гувоҳ бад-ин гуфта каломӣ шоир аст, ки ҳамзамон аз нажоди худ ёд карда:

**Ман давомӣ решаи
Исмоили Сомониям,
Тоҷики озодаму дар
маснади султониям.
Пушти он ҳафтад пуштам**

**Арабпарваронро
намеарварам,
Ки ман май зи Чоми
Аҷам меҳӯрам.**

Вежагии дигари устод Ҳакимзода дар он аст, ки мисли Фирдавсиву Лоҳутӣ ва соири адибони соҳибфарри тоҷик мақоми озодиро аз ҳама гуна арзишҳои даҳр боло гузошта, ҳаётро танҳо ба озодӣ тасаввурпазир медонад. Нумуъи гаризаи озодихоҳӣ, хоса барои шоироне, ки бештари ҳаёти худро дар замони Шӯравӣ ба сар бурдаанд, падидаи басо ноҳир аст.

Аммо устод Ҳакимзода, ки аз вуҷудаш шӯълаи озодӣ мавҷ мезад, новобаста ба сиёсати инҳисоркунандаи давр ва тўҳматҳои ғаразмандон (ин буд, ки устодро танҳо соли 1990 ба узвияти Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон пазируфтанд), рисолати шоирии худро дар нимароҳ намонд ва кӯшид, то ба ҳаммиллатони худ паёми истиқлолиятро расонад. Бояд гуфт, яке аз шаҳсунҳои асосии истиқлолияти мо ашъори ҷасурона эҷодкардаи Лоик Шералӣ, Муъмин Қаноат, Саидҷон Ҳакимзода, Ҳақназар Ғоиб ва амсоли инҳо мебошад, ки ливои озодиро дар сангинтарин лаҳзаҳо болои сари миллат парафшон ниғаҳ медоштанд.

Дар баёни мафҳуми озодӣ бошад, устод Ҳакимзода онро ба гунаи нав шарҳ додааст. Агар пешиниён дар ашъорашон бандагиро ба мурдан тавъам мидиданд, аммо устод маргро ҳам дар озодӣ зиндабод мегӯяд:

**Зинда бодо марг дар озодиҳо,
Зиндагӣ дар қарфас бошад, мабод.**

Устод шахсе дар ниҳояти забондӯстӣ ва меҳанпарастӣ буд, ки аз ҳар сари мисраи шеъри ў чун шаршарае васфи ватану забону миллат мерехт. Мавсуф ифтихор аз он мекард, ки шеър бо лафзи дарӣ мегӯяд ва ширинии ашъораш аз забони шакарофари тоҷикӣ. Зимнан, нишони миллати худро фанонопазир медонад. Ў раванди ҷаҳонишавиро пештар аз дигар адибон эҳсос намуда, ҳамоиши миллатҳоро ноғузир медонад, аммо хуни тоҷикиро ба покиву беолоишиаш фанонопазир ва баргузида меҳисобад. Ҳамчунин, дар абёте, ки меорем, бо дар як шеър ҷо додани ма-

вонистааст пайвастагии азалии ин ду унсурро бо шарҳи андак ва баёни муъҷаз ба исбот бирасонад, ки ин воқеан аз дарки волои ҷойгоҳи сухан ва ҳисси баланди ифтихори миллии шоир далолат мекунад:

**Шеър мегӯям ман умре
бо забони тоҷикӣ,
Чунки ширин асту дилкаш
ҳамчу нони тоҷикӣ.
Хуни сад миллат биомезад
ба хуни ман агар,
Гум намегардад ба
хуни ман нишони тоҷикӣ.**

Аммо устод, ки аз талху ширинии ҳаёт бисёр चाшида буд, ояндагонро аз феъли нохалафоне оғаҳ мекард, ки эшон дину имону тану ҷонро дар дӯкони манфиат ба маърази савдо гузоштаанд. Воқеан, торих хоинони зиёдеро мисли наҳзатиҳои лаънатӣ ёд дорад, ки барои нафъи муваққати шахсӣ сари ҳазорон қаҳрамонони миллатро ба бод доданд ва бозӯи чандин давлатҳои абарқудратро ҳам сохтанд. Сареҳ аст, ки маҳз бо аз сафи худ берун кардани хоинони нокас имкон даст медиҳад, то аз боби зафару комёби ҳарф занем ва бар рисолати шахсияти худ эҳтиром қоиладор бошем. Вагарна, он рӯз дур нест, ки худфурӯшон ватанро низ фурӯшанд:

**Барои мансабе
зан мефурӯшанд,
Барои сарвате
тан мефурӯшанд.
Биронед аз сафи
худ нокасонро,
Ки рӯзе хоки
меҳан мефурӯшанд.**

Устод Ҳакимзода дар ин баробар аз шоироне буд, ки дар синааш оташи ишқ тугён мекард ва зиндагиро бо ҳама шебу фарозаш дӯст дошта, ба оянда хушбин буд.

Ҳақиқатест бе исбот он ки ҳеч истеъдоде бе хурӯши ишқ бедор нагашта ва олам низ бо ҳама салобати худ бе имои ишқ бунёд наёфта. Устод Ҳакимзода низ дар ашъори худ ишқи поки инсониро ситоиш фармуда, эҳсоси бузурги муҳаббатро аз муъҷизаҳои нотакрор ҳисоб мекунад.

Худ низ ошиқ буданашро пинҳон надошта, маъшуқашро аз дидгоҳи хеш ба риштаи тавсиф мекашад ва дар сафинаи шеър сайркунон тасвири хубии нигорро аз маърази та-

над:
**Ошиқ шудам ба қомати
мисли хаданги ту,
Бар он даҳони аз даҳани
писта танги ту.
Бар соқи симеғунаи
дастони чун булур,
Бар чашмҳои косою
зулфони чанги ту.
Дарди ҳазорсолаи
дилро даво кунад,
Як бӯса аз лабони
тари лоларанги ту.**

Устод шоири суҳанпарвар буд ва суханро ба ҳар арзише набошад қадр мефармуд. Ў кайфияти суҳанро дар баёни шуарову суҳанварони гузаштаи тоҷик эҳсос намуда, таъсири ҳаловатбори бодаи суҳанро аз ҷомҳои шароби шоҳӣ афзалтар дарёфтааст:

**Масгии шохон агар
аз хуни одам будааст,
Масгии Хайём буда
аз майи ноби сухан.**

Ҳамзамон, устод бақои умри шеърро низ босароҳат дарк карда, аз абадзиндагии он мужда медиҳад. Агар ба чашми ҳақиқатбингарем, аз воқеият дур нест, ки фарҳанги оламгири мо тоҷикон низ тавассути шеър побарҷост ва шеър аст, ки бо абадзиндагии худ миллатро низ абадзинда гардондааст.

Он мисрае, ки миранда аст, аллакай шеър нест. Яъне, устод низ шеъри нобро дар назар гирифта, аз ин боб дар кушодааст:

**Ман ба чашмони худам
мурдани худро дидам,
Мурдаму лек надидам
ба дилам мурдани шеър.**

Устод Саидҷон Ҳакимзода, бо назми волои худ, ки барҳақ бароянда будани он ишора фармудаанд, дар сафҳаи торихи адабёти тоҷик ҷовидона гардидааст.

Имрӯз Тоҷикистони соҳибистиқлол ба қадри фарзандони барӯманди худ мерасад ва ин назми оламгири устод даст бар даст дар гардиш аст, то дили дунёро тасхир созад, ки ин васияти шоир аст бар ашъори офаридаи хеш:

**Шеъри ман чун чашмаи
кӯҳӣ раҳи дарё бигир,
Аз диле гар омадӣ,
роҳи дили дунё бигир.**

